

לקו"ש חלק ט"ז פ' כי תשא שיחה א

פיענוח מראי מקומות

פ' כי תשא ל, יג: זה יתנו כל-העבר על-הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה'. פרש"י ד"ה זה יתנו: הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואומר לו כזה יתנו.

מסכת מנחות כט, א: תנא דבי רבי ישמעאל שלשה דברים היו קשין לו למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו ואלו הן, מנורה וראש חדש ושרצים, מנורה דכתיב וזה מעשה המנורה, ראש חודש דכתיב החודש הזה לכם ראש חדשים, שרצים דכתיב וזה לכם הטמא, ויש אומרים אף הלכות שחיטה שנאמר וזה אשר תעשה על המזבח.

במדב"ר פי"ב, ג "זה יתנו. אמר רבי מאיר נטל הקדוש ברוך הוא כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראה לו למשה זה יתנו, כזה יתנו".

פסיקתא דר"כ פי"ב (כי תשא) "זה יתנו כל העובר על הפקודים וגוי (שם, שם יג). אי ר' מאיר כמין מטבע של אש הוציא מתחת כסא הכבוד שלו והראהו למשה ואמר לו, זה יתנו".

פסיקתא רבתי פט"ז (בסופו) "כזה יתנו א"ר מאיר כמין מטבע אש (הראהו) הוציא הקדוש ברוך הוא מתחת כסא הכבוד והראהו למשה ואמר לו זה יתנו כזה יתנו".

- **ראה תו"ש עה"פ** "ראה תו"ש תרומה פכ"ה אות ע"ט וש"נ. — א"ר מאיר וכו', כ"ה בפסיקתא דר"כ פי"ב (יט. ושם כ: א"ר אבין), תניי נשא ז ובנדפס שם ט, תניי נשא יט ובנדפס שם יא, במדב"ר יבג, מדרש תהלים פצ"א, ירושלמי שקלים פי"א ה"ו (הובא להלן). וראה מנחות כט.: שלשה דברים היו קשין לו למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו ואלו הן מנורה וראש חודש

(1 פרשתנו ל, יג "זה יתנו כל-העבר על-הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה" ד"ה זה יתנו: הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואומר לו כזה יתנו.

(2 ירושלמי שקלים פי"א ה"ד "סבר רבי מאיר, בנותן שקלו שלם, שהוא פטור מן הקולבון. אמר רבי מאיר, כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה, אמר לו זה יתנו, כזה יתנו.

תנחומא פרשתנו ט "זה יתנו. אמר רבי מאיר: כמין מטבע של אש הוציא הקדוש ברוך הוא מתחת כסא הכבוד והראהו למשה ואמר לו: זה יתנו, כזה יתנו. כל העבר על הפקדים, כל העובר על סכומיא".

נשא יא "זה יתנו. אמר רבי מאיר, נטל הקדוש ברוך הוא כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראה לו למשה ואמר ליה: כזה יתנו".

מכילתא בא יב, ב "החדש הזה לכם ישמעאל אומר, משה הראה את החדש לישראל, ואמר להם כזה היו רואין וקובעין את החדש לדורות. ר' עקיבא אומר זה אחד משלשה דברים שנתקשה בהם משה והראהו המקום את כלן באצבע. כיוצא בדבר אתה אומר וזה לכם הטמא (ויקרא יא). וזה מעשה המנורה (במדבר ח) ויש אומרים אף בשחיטה נתקשה משה שנאמר וזה הדבר אשר תעשה (את) [על] המזבח (שמות כ"ט:א)".

ספרי בהעלותך ח, ד "וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחו מקשה היא כמראה, ר' עקיבא אומר זה אחד משלשה דברים שנתקשה בהם משה והראה לו הקב"ה באצבע. כיוצא בזה אתה אומר החדש הזה לכם ראש חדשים. כיוצא בו אתה אומר וזה לכם הטמא".

שמו"ר פט"ו, כח "דבר אחר, החדש הזה לכם, זה אחד מארבעה דברים שהראה הקדוש ברוך הוא למשה באצבעו, לפי שהיה מתקשה בהן, הראהו מעשה שמן המשחה, שנאמר (שמות ל, לא): שמן משחת קדש יהיה זה לי וגו'. הראהו מעשה המנורה, שנאמר (במדבר ח, ד): וזה מעשה המנורה. הראהו השרצים, שנאמר (ויקרא יא, כט): וזה לכם הטמא. והלבנה, שנאמר: החדש הזה לכם". **ועוד.**

וראה רא"ם "זה יתנו הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו. במדבר רבה אבל במנחות פרק הקומץ רבה תנא דבי רבי ישמעאל שלשה דברים היו קשים למשה עד שהראם לו הקדוש ברוך הוא באצבעו. . ובשמות רבה אחד מארבע' דברים שהראה הקב"ה למשה באצבעו לפי שהיה מתקשה בהם שמן המשחה. . ומעשה המנורה ושרצים והלבנה ואלו שקלים לא קאמרי גם יש לתמוה מ"ש הני אי משום דכתיב בהו זה המורה על הרמוז שקלי נמי כתיב בהו זה אבל גבי וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם זאת התורה אדם כי ימות באהל זאת חקת הפסח דין הוא שלא ידרשו בהם כלום משום דבשלמא גבי מנורה כתיב בה וזה

ושרצים (הובא בתו"ש בא פי"ב אות כה ותרומה פכ"ה אות קצח ותצוה פכ"ט אות קי"ז). ובתוס' שם ד"ה שלשה: ויש לתמוה דלא חשיב מחצית השקל דכתיב זה יתנו ואמרינן כמין מטבע של אש הראהו למשה, וי"ל דלא שייך התם נתקשה אלא משום דלא הוה ידע בשום ענין אם לא היה מראהו. ובתוס' חולין מב. ד"ה זאת תירצו: שמא לא חשיב אלא מידי דנתקשה אבל הני אע"פ שהראהו לא נתקשה בהן אלא שתמה על הדבר מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו הראהו הקב"ה להבחין היטב ולהודיע לישראל, ע"כ. וכע"ז בשטמ"ק מנחות שם, וראה מזרחי וגו"א מ"ש לפרש"י עיי"ש בארוכה - **בכהנ"ל בשינויים קלים.**

ובפס"ר פ"י (בסופו): מטבע של אש קטן וז"ל שם "אלא זה יתנו א"ר מאיר נטל הקב"ה מטבע של אש קטן וקרא לו למשה ואמר לו זה יתנו";

ושם לפני"ז: כמין מטבע של שיערה של אש. אבל שם לא הובא בשם ר' מאיר וז"ל שם: "ד"א זה יתנו נטל הקדוש ברוך הוא כמין מטבע של שיערה של אש ואמר לו כזה יתנו כל העובר.

ובתיב"ע עה"פ: דין שיעורא איתחמי למשה בטוורא הי בדינרא דאשא והיכדין א"ל כדין יתנון.

3) אבל ליתא שם "מתחת כסא כבודו" (כבמדבר תהלים מזמור צא "אמר רבי מאיר הראה לו הקב"ה למשה כמין מטבע של אש. אמר לו (שמות ל יג) זה יתנו". פס"ר הנ"ל), ומוסיף "ומשקלה מחצית השקל". וראה לקמן בפנים.

4) מנחות כט, א "תנא דבי רבי ישמעאל שלשה דברים היו קשין לו למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו ואלו הן, מנורה וראש חדש ושרצים, מנורה דכתיב וזה מעשה המנורה, ראש חודש דכתיב החודש הזה לכם ראש חדשים, שרצים דכתיב וזה לכם הטמא, ויש אומרים אף הלכות שחיטה שנאמר וזה אשר תעשה על המזבח".

מעשה המנורה ולא היה שם מעשה כי אם בשעה שעשא' בצלאל וגבי לבנה כתי' בה החדש הזה שפירושו המתחדש הזה ולא היה באותה שעה מחחדש אלא אחר שקיעת החמה שאז לא היה הדבור למשה כי אם ביום וגבי שרצים כתיב וזה לכם הטמא ולא היה שם שום טמא בעד שדבק עמו וכן גבי שקלים דין הוא שידרשו בו מפני שכתוב בו זה יתנו שפירושו זה השקל יתנו ולא היה שם שקל בעת הדבור אבל גבי וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם שהדבור מורה הדבר הספוריי וכבר היה אז

וכן גבי וזאת התורה זאת חקת הפסח שהתורה והחקים מורים על ההוראה והגזרה ששניהם מורים על הדבור הספוריי וכבר היה שם לא הוצרכו לדרוש בה כלום ומשום דלגבי הלכות שחיטה דכתיב בהו וזה אשר תעשה על המזבח לא כתיב ביה לא דבר ולא תורה ולא חוקה המורים על הדבור הספוריי אלא וזה אשר תעשה שהוא כאילו אמר וזה המעשה אשר תעשה על המזבח והמעשה לא היה כי אם בשעת העבודה דרשו היש אומרים שהראה לו הקב"ה למשה כל הלכות שחיטה שלא היה מבין מהיכן היא המוגרמת כדפרש"י שם

אבל תנא דבי רבי ישמעאל דסבירא ליה דפירוש וזה אשר תעשה על המזבח הוא על ספוי המעשה שבבקר תעשה הכבש הא' ובין הערבים תעשה הכבש השני ושתביא עם כל אחד עשרון סולת בשמן כתית רבע ההין ורביעית ההין יין שהסדר הזה הוא ספוריי וכבר היה בעת הדבור לא דרשו בו כלום וכמוהו וזה אשר תעשה אותה שלש מאות אמה שפירושו שבוה הסדר ראוי שתסדר התיבה בארכה ורחבה וגובהה שיהיה ארכה שלש מאות אמה ורחבה חמשים אמה וגובהה שלשים אמה ופתח התיבה בצדה ושתחלק גובהה לשלשה חלקים תחתיים שניים ושלשים לא דרשו בו שום אחד מחכמי ישראל כלום אך יש לתמוה על הי"א שדרשו גבי וזה אשר תעשה על המזבח ולא דרשו גבי וזה אשר תעשה אותה מאי שנא הכא דדרשי ביה ומאי שנא גבי וזה אשר תעשה אותה שלש מאות אמה שלא דרשו בו כלום"

וגו"א "הראה לו כמין מטבע של אש. במדבר רבה (יב, ג) ובירושלמי סוף פרק קמא דשקלים (ה"ד), מדכתיב "זה יתנו". אבל בגמרא בפרק הקומץ (מנחות כט.), תנא דבי רבי ישמעאל, שלשה דברים נתקשה בהם משה עד שהראה לו הקב"ה, ואלו הן; מנורה, דכתיב (במדבר ח, ד) "וזה מעשה המנורה". ראש חדש, דכתיב (לעיל יב, ב) "החדש הזה לכם". שרצים, דכתיב (ויקרא יא, כט) "וזה לכם הטמא" ויש אומרים אף הלכות שחיטה. ובשמות רבה (טו, כח) אחד מארבעה דברים שנתקשה משה, שמן המשחה, דכתיב (פסוק לא) "שמן משחת קדש יהיה זה ליי", ומעשה מנורה, ושרצים, והלבנה, ובכל הני לא חשיב שקלים. ויש לתמוה למה חשיב בגמרא הני, ולא חשיב שמן המשחה. ובשמות רבה למה לא חשיב שחיטה. וכן על אגדה דהקומץ (מנחות כט.) קשה, למה דרשו רק הני ג', מנורה, שרצים, חודש, ולא חשיב שחיטה, דהרי כתיב (לעיל כט, לח) גם כן "וזה אשר תעשה על המזבח". ולכולהו קשיא, למה לא חשיב שקלים, דכתיב "וזה יתנו":

אבל "וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם" (לעיל כט, א), "זאת חקת הפסח" (לעיל יב, מג), "זאת התורה אדם כי ימות באוהל" (במדבר יט, יד), לא קשיא, דשם לא קאי מלת "וזאת" רק על הדבר, ושייך בזה שפיר "וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם", שהרי אומר לו הדיבור, ושייך עליו "וזה הדבר". וכן "זאת חקת הפסח", ד"זאת" קאי על החוקה, והרי היה אומר לו החוקה. וכן "זאת התורה", כיון שהוא אומר לו התורה, שייך עליו "זאת חקת התורה" (במדבר יט, ב), אבל "וזה מעשה המנורה", דלא כתיב שם דיבור, ואם כן על מה קאי מלת "וזה", והוצרכו לדרוש "שהראה לו הקב"ה", ועליו קאי לשון "וזה" (כ"ה ברא"ם):

ומכל מקום הקושיות הראשונות במקומם עומדים, למה לא דרשו גם כן בגמרא שקלים, דכתיב "זה יתנו". והקשה [עוד] הרא"ם, דכולהו לא דרשו "וזה אשר תעשה

אותה שלש מאות אמה אורך התיבה" (בראשית ו, טו). ודע, כי כל הני דרשות כל אחת ואחת יש לה טעם; כי בגמרא לא דרשו רז"ל רק ג' - מנורה, שרצים, חודש, דבהנך מלת "זזה" דבוק אל הנראה, כמו "זזה מעשה המנורה", "זזה לכם הטמא", "החדש הזה לכם", דרשו רז"ל שהראה לו הקב"ה אלו דברים, דאם לא כן מאי "זזה לכם הטמא". אבל בשקלים קאמר "זזה יתנו", קאי "זזה יתנו" על הנתינה, לכך לא דרשו שהראה לו הקב"ה מטבע, ולא שייד בזה שהראה לו הקב"ה. לכך שם פירושו על כרחך כמו "זזה אשר תעשה שלש מאות אמה אורך", כיוון דלא קאי על הדבר הנראה. והכי נמי תנא קמא לא דרוש "זזה אשר תעשה על המזבח", מפני כי לשון "זזה" דבוק אל "אשר תעשה על המזבח", ולפיכך לא דרשינן שהראה לו הקב"ה, דלא דרשינן שהראה לו אלא כאשר "זזה" קאי על הדבר הנראה, "זזה מעשה המנורה", "זזה לכם הטמא", "החדש הזה לכם", והוא חילוק גדול כאשר תדקדק.

אבל יש אומרים דרשו "זזה אשר תעשה" (לעיל כט, לח), קאי על השחיטה, אף על גב דלא נזכר בכתוב - עליו קאי, מפני שדרש לשון "זזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה", וכי "כבשים בני שנה" עושים על המזבח שיכתוב "זזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה", לכך דרשו מה שכתוב "זזה אשר תעשה" פירושו "זזה" השחיטה יעשה אל כבשים בני שנה. . ויש להקשות, בשלמא בכל הני היה צריך להראות, דיח חומר בהן להבין אותם, אבל במטבע, מה חומר יש בה עד שהוצרך להראות לו מטבע של אש, ויש לפרש כי המטבעות נעשות שלא בדקדוק, שאין לצמצם במעשה האדם, ולא נעשה בענין משוער, לא כמו דברים הנבראים שיש להם שעור מוגבל, והראה לו הקב"ה מטבע זאת מתחת כסא הכבוד, שזאת המטבע יש לה שעור מוגבל ומשוער, שאינה מעשה אדם. ומזה נלמוד שאין לחצי שקל זה דין שאר מטבע, אף על גב שהיא חסירה - שם מטבע עליה, כיון שאי אפשר לצמצם, ויוצאה בהוצאה, אבל זה אינה כך, אבל היא משוערת.

ועוד, כדי שלא יקשה איך תולה דברי תורה מה שיתנו לכפרה על נפשותם - במטבע, שכל מטבע משקל שלה נעשית כפי רצון המלך, או מי שהמטבע שלו, ודברי תורה הם משוערים בענין אלקי, ולכך אמר כי 'הראה לו מטבע של אש מתחת כסא הכבוד', לומר כי אין השיעור הזה הוא שיעור מטבע היוצאת בעולם מבלי חכמה ושעור אלקי, אך מטבע זה שעור אלקי יש בה, ולפיכך תלה בה התורה כפרת הנפש, ולפיכך הראה לו מטבע של אש:

ומה שהקשה הרא"ם כי למה לא דרשו גבי "זזה אשר תעשה את התיבה" (ר' בראשית ו, טו), כבר התבאר לך שאין לדרוש כמו שלא דרשו "זזה יתנו", דקאי "זזה" על העשיה או על הנתינה. אבל מי שדרש 'זזה אשר יתנו', בודאי דרש גם כן "זזה אשר תעשה". וכן תמצא באמת שדרשו בפרקי דרבי אליעזר (פכ"ג) "זזה אשר תעשה התיבה" מלמד שהראה לו הקב"ה באצבע כזה וכזה תעשה את התיבה" **בפרש"י פרשתנו**,

ובפרש"י שמיני יא, ב "דברו אלי בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכלהבהמה אשר עליה ארץ" פרש"י ד"ה זאת החיה: מלמד שהיה משה אוחז בחיה ומראה אותה לישראל זאת תאכלו וזאת לא תאכלו, את זה תאכלו וגו', אף בשרצי המים אחז מכל מין ומין והראה להם, וכן בעוף ואת אלה תשקצו מן העוף, וכן בשרצים וזה לכם הטמא.

וז"ל ברא"ם שם: "זאת החיה מלמד שהיה משה אוחז בחיה ומראה אותה לישראל זו תאכלו וזו לא תאכלו. בת"כ ובמנחות פרק הקומץ רבה תנא דבי רבי ישמעאל שלשה דברים היו קשים למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו ואלו הן מנורה ור"ח ושרצים מנורה דכתיב וזה מעשה המנורה ר"ח דכתיב החדש הזה שרצים דכתיב וזה לכם הטמא וי"א אף הלכות שחיטה דכתיב וזה אשר תעשה על המזבח ובשמות רבה אמרו אחד מד' דברים שהראה הקב"ה למשה באצבעו לפי שהיה מתקשה בהם

שמן המשחה שנאמר שמן משחת קדש זה לי ומעשה המנורה ושרצים ולבנה משום דמלת זה מורה על הרמוז אליו אבל גבי וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם וזאת התורה אדם כי ימות באהל זאת חקת הפסח לא דרשו בהם כלום משום דגבי מנורה דכתיב וזה מעשה המנורה והמעשה לא היה כי אם בשעה שעשה אותה בצלאל וכן גבי לבנה דכתיב החדש הזה שפירושו המתחדש הזה שלא היה חדושו אלא בלילה אחר שקיעת החמה ואז לא היה השם מדבר למשה שאין דבורו עמו אלא ביום וכן גבי שרצים דכתיב וזה לכם הטמא שלא היה שם שום טמא רמוז עד שיאמר עליו זה הוצרכו לדרוש שהראה לו הקב"ה באצבעו אבל גבי וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם שהדבר מורה על הדבור הספוריי שכבר היה שם בעת הדבור

וכן גבי וזאת התורה זאת חוקת הפסח שהתורה והחוקה מורים על ההוראה והגזרה שהם מורים על הדבור הספוריי שהיה שם לא הוצרכו לדרוש במ כלום ומשום דלגבי הלכות שחיטה כתיב בהו וזה אשר תעשה על המזבח ולא כתיב ביה לא דבר ולא תורה ולא חוקה המורים על הדבור הספוריי אלא וזה אשר תעשה שפירושו וזה המעשה אשר תעשה והמעשה לא היה רק בשעת העבודה דרשו היש אומרים שהראה הקב"ה למשה כל הלכות שחיטה בפועל שלא היה מבין משה מהיכן היא המוגרמת כדפרש"י שם אבל תנא דבי רבי ישמעאל דס"ל דפירוש וזה אשר תעשה על המזבח וזה סדר המעשה אשר תעשה על המזבח שבבקר תעשה הכבש האחד ובין הערבים תעשה הכבש השני ושתביא עם כל אחד עשרון סלת בלול בשמן כתית רבע ההין ורביעית ההין יין שהסדר הוא ספוריי והיה בעת הדבור לא דרש בו כלום וכמוהו וזה אשר תעשה אותה שלש מאות אמה וגומר שפירושו שבוזה הסדר תעשה אותה בארכה ורחבה וגבהה ופתחה בצדה וחלוקה לג' חלקים תחתיים שניים ושלישים לא דרש בו שום אחד מן החכמים כלום ולכן יש לתמוה על היש אומרים למה דרשו גבי וזה אשר תעשה על המזבח ולא דרשו גבי וזה אשר תעשה אותה גם יש לתמוה למה

מנו השקלים בכללם דבתיב בהו זה יתנו כמו שדרשו אותו במדבר רבה והלא מלת זה האמור בשקלים אינו ספוריי ולא יתכן לפרשו אלא על השקל הרמוז שלא היה שם בעת הדבור וע"כ לומר שהראה לו הקב"ה כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ושמא י"ל תנא ושייר ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ולפי זה יתישב ג"כ מ"ש רש"י כאן שהיה משה אוחז את החיה ומראה אותה לישראל לאמר זו תאכלו וזו לא תאכלו וכן בשרצי המים וכן העוף וכן בשרצים כדתניא בת"כ ואלו בההיא דמנחות לא אמרו זה אלא בשרצים ותו לא ומה ששנו בת"כ והביאו רש"י ז"ל שהיה משה אוחז את השרצים ומראה אותן לישראל כדכתיב וזה לכם הטמא וכאילו אמרו ג' דברים היו קשים למשה עד שהראם לו הקדוש ברוך הוא באצבעו ואחד מהם שרצים דכתיב וזה לכם הטמא צ"ל דלאו דוקא השם למשה אלא אף משה לישראל דאם למשה היה קשה כל שכן לאהרן ולאעזר ואיתמר ולישראל וקרא דוזה לכם הטמא אכולהו קאי והכי קאמר וידבר השם למשה שיאמר לאהרן ואהרן שיאמר לבניו אלעזר ואיתמר ובניו שיאמרו לישראל וזה לכם הטמא".

בהעלותך שם "וזה מעשה המנרה מקשה זהב עדירכה עדיפרכה מקשה הוא כמראה אשר הראה ה' את־משה כן עשה את־המנרה" פרש"י ד"ה וזה מעשה המנרה: שהראהו הקב"ה באצבע, לפי שנתקשה בה, לכך נאמר "וזה" [הרא"ם וגו'] בהעלותך שם נעתק בהערה הבאה].

5) לשון רש"י תרומה כה, מ "וראה ועשה בתבניתם אשר־אתה מראה בהר" פרש"י ד"ה וראה ועשה: ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך, מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש.

ובגמ' שם בתנא דבי ר' ישמעאל "עד שהראה לו הקב"ה באצבעו" (ועד"ז במכילתא וספרי שם). וכ"ה בפרש"י בהעלותך שם.

ל) "והקמות את המשכן אשר הראית בהר", ורוצה לומר שהיה מלמד לו סדר ההקמה, אם כן "בהר" למה לי, כיון דלא קאי על משכן האש שירד מן השמים:

ולי היה נראה לומר דלא דמי, דלעיל כתיב (פסוק ט) "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו'", ורוצה לומר שהראה לו הקב"ה בלמוד את תבנית המשכן שיעשו בסוף, ו"תבנית" דכתיב בקרא קאי על המשכן שיהיה נעשה. אבל כאן דכתיב "וראה ועשה בתבניתם", אין לפרש שיהיה עושה אותם בתבניתם שיהיה להם בסוף, דאין לומר 'עשה כלי זה בתבניתו שיהיה לו בסוף', כי הבי"ת של "בתבניתם" לא יתכן לפרש כך, שהרי עושה תבניתם עצמו, לא "בתבניתם", ולפיכך צריך לפרש "וראה ועשה בתבניתם" שהיה מראה לו תבנית שלהם, ואמר לו "עשה בתבניתם", ופירוש ברור הוא מאוד:

אבל על דברי רש"י יש לדקדק, שאמר 'מלמד שנתקשה משה במעשה המנורה', ואם כן איך יאמר "בתבניתם" לשון רבים, אבל בגמרא (מנחות כט.) קאמר 'מלמד שמנורה של אש ושלחן של אש וירדו מן השמים' על שלשתן. ואין להקשות מהא דאמר שם ג' דברים נתקשה משה עד שהראה לו באצבע; מנורה, שרצים, חודש'. דמשמע שלא נתקשה משה רק במנורה, ופירש הרמב"ן דרבי יוסי דקאמר כי ארון של אש ומנורה ושלחן של אש ירדו מן השמים פליג אהא דקאמר רבי ישמעאל דג' דברים נתקשה משה. ואין צריך לומר דפליגי, דלא קשה, דשאני התם שהראה הקב"ה למשה באצבעו, וזהו כי נתקשה במנורה עד שהוצרך להראות לו באצבעו כך תעשה וכך תעשה, כי כאשר מראים לאדם הצורה והוא מבין מיד - אין זה נקרא שהיה קשה עליו, אבל זה שהוצרך להראות באצבעו בענין זה וזה תעשה - נקרא בודאי קשה. אבל לפירוש רש"י שאמר כי משה נתקשה במנורה, ומביא ראיה מהא דכתיב "וראה ועשה בתבניתם", דזה הכתוב מדבר במנורה ושלחן וארון, כדמשמע "בתבניתם" ולא 'בתבניתו', קשה:

וראה רא"ם וגו"א תרומה וז"ל ברא"ם שם: "מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש. וא"ת הרי במשכן נמי כתיב בה והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראת בהר כבר תרצו בפי' הקומץ רבה הכא כתיב בתבניתם התם כתיב כמשפטו והא דכמי' רש"י שהראה לו הב"ה מנורה של אש דמשמע דס"ל דקרא דוראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר לא קאי אלא על המנורה בלבד ולא על כל הנזכרים לעיל שהם הארון והשלחן והמנורה אתיא כתנא דבי' ר' ישמעאל דאמר ג' דברים היו קשין למשה עד שהראו לו הב"ה באצבעו ואלו הן מנורה ור"ח ושרצים מנורה דכתיב ביה מעשה המנורה ר"ח דכתיב החדש הזה שרצים דכתיב וזה לכם הטמא וי"א אף הלכות שחיטה דכתיב וזה אשר תעשה על המזבח ולא כר' יוסי ב"ר יהודה דתני ר' יוסי ברי' יהודה אומר ארון של אש ושלחן של אש ומנורה של אש ירדו מן השמים שני וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר".

וז"ל בגו"א שם: "מגיד שנתקשה וכו'. דאם לא כן למה הוצרך לומר "וראה ועשה בתבניתם". ואף על גב דבמשכן נמי כתיב (להלן כו, ל) "והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר", אמרו בפרק הקומץ רבה (מנחות כט.) שם כתיב "כמשפטו" ו"משפטו" שייך לומר על שהיה מלמד אותו סדר הקמתו, ו"הראית" דכתיב שם כמו "אתה הראית לדעת" (דברים ד, לה), דשייך בענין הידיעה לשון ראיה. אבל כאן דכתיב "וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה", לא שייך בענין ה"תבנית" לומר ראיה, אם לא הראה לו הקב"ה תבניתם ממש. וקשה, דהרי כתיב למעלה (פסוק ט) גם כן "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו", והתוספות בפרק הקומץ (מנחות כט.) ד"ה הכא) הקשו זה, ותרצו דהכא כתיב "אשר אתה מראה בהר", מה הוצרך לומר "בהר", רוצה לומר בודאי שבהר ירד מנורה של אש, אבל לעיל דכתיב (ר' פסוק ט) "כאשר אני מראה אותך", יש לפרש אותו כמשמעו, על ידי למוד והודעה. אלא דקשיא לי על פירוש התוספות, דאם כן מה שכתוב (ר' להלן כו,

העבודה דרשו היש אומרים שהראה לו הקב"ה למשה כל הלכות שחיטה שלא היה מבין משה מהיכן היא המוגרמת כדפרש"י ז"ל שם במנחות בפרק הקומץ רבה

אבל תנא דבי ר' ישמעאל דס"ל שפירוש וזה אשר תעשה על המזבח פירושו וזה ספור סדר המעשה אשר תעשה על המזבח שבבקר תעשה הכבש הא' ובין הערבים תעשה הכבש השני ושתביא עם כל א' עשרון סלת בשמן כתית רבע ההין ורביעי' ההין יין שהוא ספורי לא דרש בו כלום ומזה הטעם עצמו גבי תיבת נח דכתיב ביה וזה אשר תעשה אותי שלש מאות אמה שפירושו וזה ספור הסדר אשר תעשה התיבה בארכה וברחבה וגובהה ושגובהה מתחלק לתחתיים שניים ושלישים לא דרשו בו כלום אבל בפרשת תרומה בפסוק תעשה המנורה פירש"י ז"ל תיעשה מאליה לפי שהיה משה מתקשה בה א"ל הקב"ה השלך את הככר לאור והי' נעשת מאליה לא שהראה אותה לו באצבע כמו שכתב כאן וכן כתב אחר זה כן עשה הקב"ה שעל ידו נעשת והיה נראה לנו לומר שהן אגדו' חלוקות שהרי במנחות בפרק הקומץ רבה אמרו תנא דבי רבי ישמעאל ג' דברים היו קשין למשה עד שהראם לו הקב"ה באצבעו ואלו הן מנורה ור"ח ושרצים משמע שעל ידי שהראה אותה למשה באצבע נעש' ולא שנעשת מאליה

ובתנחומא אמרו שנתקשה משה במעשה המנורה יותר מכל כלי המשכן עד שהראה לו הקב"ה באצבע שנאמר וזה מעשה המנורה מקשה זהב כלומר מה קשה היא לעשותה והרבה יגע בה משה ולא עשאה כיון שנתקשה בה א"ל הקב"ה משה טול כבר זהב והשליכהו לאור והוציאו והיא מעצמה נעשת היא וכפתוריה ופרחיה גביעיה וקניה שאתה מכה בפטיש ומעצמה היא נעשת לכך הוא אומר מקשה תיעשה המנורה ביו"ד ולא כתיב תעשה כלומר שמעצמה היא נעשת וכן כתוב כמראה אשר הראה יי' את משה כן עשה את המנורה מי עשה הב"ה עשה אותה אך מצינן לתרוצינהו שלא תהיינה חלוקות זו לזו שמתחלה נתקשה בה משה והראה אותה לו באצבע

ויראה כי דעת רש"י כי כל כלי המקדש הראה לו, ולא בשביל שהיה קשה על משה להבין את צורת שאר הכלים, רק בשביל שהוצרך להראות לו המנורה - הראה לו הכל, שכל כלי המשכן הם כמו כלי אחד, שהם צריכים זה לזה, ואין זה בלא זה, ולפיכך אילו היה מראה לו המנורה בלבד היה כאילו הראה לו חצי דבר, ואין זה [ראוי] כך לעשות להראות לו חצי דבר, שאין זה תבניתו שלימה, והכתוב אומר "ועשה בתבניתם" תבנית שלם, ולכך הראה לו כל הכלים. והשתא לא קשה גם כן מהא דלעיל, דג' דברים נתקשה - מנורה שרצים חודש, ואחר כך מביא שם (מנחות כט.) רבי יוסי אומר ארון של אש ומנורה של אש ושלחן של אש ירדו מן השמים, היינו דודאי שלא נתקשה רק במנורה, אך כי כאשר הראה לו המנורה היה מראה לו כל הכלים, כך דעת רש"י.

ובהעלותך שם וז"ל ברא"ם שם: "וזה מעשה המנורה שהראהו הקב"ה באצבע לפי שנתקשה בה לכך נאמר זה. בספרי פי' מפני שמלת זה מורה על הרמוז אבל גבי וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם זאת התורה אדם כי ימות באהל זאת חקת הפסח לא דרשו כלום משום דגבי מנורה כתיב וזה מעשה המנורה והמעשה לא היה כי אם בשעה שעשאה בצלאל וגבי החדש הזה שפירושו המתחדש הזה שהוא הירח שאינו נראה עד אחר שקיעת החמה ולא נדבר השם עם משה אלא ביום כדכתיב ביום דבר השם עם משה ודרשו רז"ל מכאן שלא נדבר השם עם משה אלא ביום וכן גבי שרצים דכתיב בהו וזה לכם הטמא שלא היה הטמא בידו וכן גבי שקלים דכתיב בהו זה יתנו שפירושו זה השקל ולא היה השקל בידו הוצרכו לדרוש בס' שהראם לו הקדוש ברוך הוא אבל גבי וזה הדבר אשר תעשי' להם לקדש אותם שהדבר מורה על הדבור הספורי שהיה מדבר עמו וגבי וזאת התורה זאת חקת הפסח שהתורה והחקה מורים על הוראת השם וגזרתו המורים על הדבר הספורי שהיה מדבר עמו לא דרשו בהם כלום ולגבי וזה אשר תעשה על המזבח שפירושו וזה המעשה אשר תעשה על המזבח והמעשה לא היה כי אם בשעת

(ויקרא ז'), מן היום אשר צוה ה' והלאה (במדבר ט"ו)? אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו והראהו עם חשכה.

7) שמיני יא, כט "וזה לכם הטמא בשרץ השרץ עלהארץ החלד והעכבר והצב למינהו".

וראה רש"י שם יא, ב "דברו אלבני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכלהבהמה אשר עלהארץ" ד"ה זאת החיה: מלמד שהיה משה אוחז בחיה ומראה אותה לישראל זאת תאכלו וזאת לא תאכלו (חולין מ"ב), את זה תאכלו וגוי (פסוק ט'), אף בשרצי המים אחז מכל מין ומין והראה להם, וכן בעוף ואת אלה תשקצו מן העוף (פסוק י"ג), וכן בשרצים וזה לכם הטמא.

8) במנחות (ומכילתא) שם "אף הלכות שחיטה". **וראה תוד"ה שלשה שם "ואם תאמר וליחשוב נמי ההיא דאלו טריפות (חולין דף מב).** דאמר וזאת החיה אשר תאכלו מלמד שתפס הקב"ה כל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו זאת אכול וזאת לא תאכל ויש לומר דלא חשיב אלא הך דכתיב זה ויש לתמוה דלא חשיב מחצית השקל דכתיב זה יתנו ואמרינן (שקלים דף ג ומ"ר) כמין מטבע של אש הראהו למשה ויש לומר דלא שייך התם נתקשה אלא משום דלא הוה ידע בשום ענין אם לא היה מראהו. מ"ר".

ובשמו"ר שם: ד' דברים . . הראהו שמן המשחה. משא"כ הנאמר לפני"ז במנחות שם: "ארון של אש ושלחן של אש כו' ירדו מן השמים וראה משה ועשה כמותם" וז"ל שם: "תניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר ארון של אש ושלחן של אש ומנורה של אש ירדו מן השמים וראה משה ועשה כמותם שנאמר וראה ועשה כתבניתם אשר אתה מראה בהר" - לא נתקשה בהם (ראה גו"א תרומה שם [נעתק לעיל הערה 5]).

9) כמו שהקשה בגו"א בפרש"י פרשתנו. אלשיך עה"פ (קושיא הא') "זה יתנו וכו' ראוי לשים לב. (א) מה ענין אוי זה כמורה באצבע. שאם על מ"ש ז"ל (מנחות דף כ"ט)

במטבע של אש כפי האגדה של פרק הקומץ רבה אלא שחזר עוד ונתקשה בה אחר שהראה אותה לו באצבע אז אמר לו הב"ה טול ככר והשליכהו לאור והוציאו והיא מעצמה נעשת היא וכפתוריה ופרחיה גביעיה וקניה אז נטל את הככר והשליכו לאור והוציאו ונעשת מאליה כפי האגדה האחרת"

וז"ל בגו"א שם: "שהראה הקב"ה באצבע וכו'. מפני שלא יתכן לומר "וזה" על הדבר שאינו בעין באותו שעה. אבל "וזה דבר השמיטה" (דברים טו, ב) "וזאת התורה" (להלן יט, יד) שייך לומר לשון "וזה" שפיר, שלשון "זה" קאי על הדבר, ויכול לומר זה הדבר שהוא מספר והולך. וכן "וזאת התורה" קאי על התורה שהוא מפרש, והרי הדבר או התורה שהכתוב מפרש שייך עליו לשון "זה" או "זאת". אבל "וזה מעשה המנורה", דקאי אגוף המעשה, קשה, איך שייך עליו לשון "זה" אם לא היה גוף הדבר לפניו, [אלא] 'שהראה הקדוש ברוך הוא באצבעו וכו'" (כ"ה ברא"ם) . . וכך מוכח במדרש במדבר רבה בפרשה הזאת (טו, יד), וכך איתא שם; 'אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך הככר לאור והיתה נעשית מאליה כפתוריה ופרחיה ממנו, היה מכה בפטיש והיא נעשית', עד כאן. מוכח בפירוש שהיה נעשה על ידי הכאתו כמו שאמרנו. וכך הוא כל מעשה שפועל השם, הכל צריך פועל למטה, והשם יתברך גומר על ידו. שהרי קריעת ים סוף, שהקדוש ברוך הוא עשה, ואפילו הכי הוצרך משה לעשות פעל למטה, כדכתיב (ר' שמות יד, טז) "ואתה הרם ידך ובקעהו", שהשם יתברך גומר על ידי אדם, ודבר זה ברור. ולפיכך היה צריך משה לדעת כל מעשה המנורה, והיה פועל כפי מה שהיה יכול, והקדוש ברוך הוא גומר על ידו".

6) לשון רש"י בא שם "החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" ד"ה הזה: נתקשה משה על מולד הלבנה, באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע ואמר לו כזה ראה וקדש (שם). וכיצד הראהו? והלא לא היה נדבר עמו אלא ביום? שני ויהי ביום דבר ה' (שמות ו'), ביום צותו

שנתקש' משה בשיעור ואוי לו הקדוש ברוך הוא זה בלבד יתנו הלא בהודעת השיעור היה מספיק כי בשלמא במנורה וקדוש החדש שנתקשה בציור. היה התיקון בהראותם בציורם בין במנורה בין בירח. כמ"ש בגמרא (ר"ה דף כ"ד) שהיו לרבן גמליאל דמות צורות לבנות לאמר לעדים כזה ראיתם או כזה אך בדבר התלוי במנין או משקל הודעת משקל הכסף היה די. והנה במאמר ר"מ שאמר מלמד שהראהו כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד וא"ל כזה יתנו ראוי להקשות".

זית רענן ליל"ש פרשתנו "כמין מטבע של אש, קשה בשלמה מנורה לא היה לו להבין אם לא הי' מראה לו אבל הכא מה הוצרך להראוי לו הל"ל שיתנו מחצית השקל, והתו' במנחות כתבו כיוצא בזה, וי"ל דהקב"ה הראה לו מטבע של אש לומר כשם שבאש אין חילוק בין רב למעט דמעט אש מתפשט עד אין סוף כך הכא דמעט שיתנו יעלה למעלה ויתרבה הרבה".

אוה"ח עה"פ "זה יתנו וגו'. רז"ל אמרו (תנחומא) לקח כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראהו למשה, וקשה והלא יותר תהיה נשגת הידיעה באמירה כשיאמר לו המשקל בפירוש ממה שיכיר בתבנית אש כי השערת שיעור הדמות לא תחקק בציור לשער אליה אלא בסמיכות, ונראה בהעיר למה נתרצה ה' במחצית השקל לבד ולפחות היה לו לומר שקל שלם" עיי"ש.

10) ראה גו"א שמיני שם. חדא"ג מנחות שם "שם שלשה דברים היו קשין למשה כו' מנורה ור"ח ושרצים כו'. וכתב הרא"ם שפרשת כי תשא ובפרשת שמיני משום דמלת זה מורה על הרמוז אליו אבל כו' ע"ש באורך ויש בדבריו אלו במקצת קצת עיון במה שכתב דגבי לבנה דכתיב החודש הזה שמשמעות פירושו המתחדש כזה כו' והשם לא דבר עמו בלילה אלא ביום והא קושטא דמלתא הוא כך דהשם נדבר עמו סמוך לחשיכה והראהו מולד הלבנה כמו שפרש"י בחומש כדאיתא במכילתא גם הוא הניח בתימה לפי דרכו לדעת הי"א למה לא דרשו כלום גבי וזה אשר תעשה אותה שלש

וגו' וע"כ הנראה בזה דבכל מקום שנזכר כבר בסמוך לעיל מיניה מאותו דבר שבא הסיפור אחריו שפיר יפול מלת וזה בסיפור שבא אחריו וע"כ גבי וזה אשר תעשה אותה שלש וגומר שבא לעיל מניה סיפור מעשה התיבה עשה לך תיבת עצי גופר קינים תעשה וגו' שפיר יפול אחריו וזה אשר תעשה וגו' כלומר בזה האופן תעשה אותה וגו' וכן גבי וזה אשר תעשה להם לקדש וגו' דכבר לעיל מיניה כתיב קידוש של אהרן דכתיב ועשו בגדי אהרן לקדשו וגו' וכן גבי וזאת התורה אדם כי ימות וגו' דכבר נזכר לעיל מיניה דיני הטמא וכן בזאת חקת הפסח וגו' שבא גם הסיפור בפרשיות הקודמות בדיני הפסח אבל גבי החודש הזה וגו' שלא נזכר כלום לעיל מינה בחודש החודש לא יפול בתחלת הענין לומר מלת הזה וכן גבי וזה לכם הטמא בשרץ וגו' שלא נזכר לעיל מיניה כלל מטומאות שרצים וכן גבי וזה מעשה המנורה וגו' דבפרשת בהעלותך שלא נזכר כלום לעיל מיניה מענין מעשה המנורה וגו' אלא מהדלקת נרותיה וכבר נזכר מעשה המנורה בפרשת תרומה וע"כ לא יפול בה בכאן מלת וזה וכן לדעת הי"א גבי וזה אשר תעשה על המזבח שלא הוזכר כלל לעיל מיניה ענין קרבנות התמידין וע"כ דרשו בכל אלו שבא מלת וזה לומר שהיה משה מתקשה בהם ותנא דבי ר' ישמעאל דלא דריש כלום גבי וזה אשר תעשה על המזבח היינו משום דאיכא לפרש התם מלת וזה דה"ק קרא דלעיל מניה כתיב שבעת ימים תכפר על המזבח וגו' היינו שלא נוהג אלא לפי שעה בז' ימי המלואים אבל זה אשר תעשה על המזבח וגו' תמיד שהם ב' תמידין וק"ל

וכתב הרא"ם גם יש לתמוה למה לא מנו השקלים בכללם דכתיב בהו זה יתנו וגו' וכו' ולפי"ז יתיישב ג"כ מה שכתב רש"י כאן שהיה משה אוחז את החיה כו' עכ"ל והאריך ע"ש מ"ש מה שפרש"י בכאן שהיה משה אוחז את החיה כו' נעלם מעיניו דהא תלמוד ברור הוא בר"פ אלו טרפות דתנא דבי רבי ישמעאל גופיה זאת החיה וגו' מלמד שתפס הקב"ה מכל מין כו' גם נעלם ממנו דברי התוס' וז"ל ג' דברים קשים כו' וא"ת וליחשוב נמי ההיא דאלו טרפות

בזמנה. וי"מ דהאי באי זה שיעור תראה דקאמר פי' באי זו צורה תראה עד שיוכל להבחין אם היא מהחדש' או מן הישנה שככה היא קטנה בסוף החדש כמו בתחלתו והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע וא"ל כזו הצורה שפגימתה לצד מזרח ראה וקדש שאז היא מן החדשה אבל כשפגימתה לצד מערב דע שהיא מן הישנה והוא פי' משובש דמלת שיעור אינה נאמרה על הצורה ועוד שהישנה אינה נראת אלא במזרח והחדשה אינה נראת אלא במערב ואין לטעות בין חדשה לישנה ועוד למה לא נתן לו הסימן שהישנה במזרח והחדשה במערב אבל הוצרך להראותה לו באצבע ולתת לו סימן מצד פגימתה ועוד שבפר' הקומץ רבה פרש"י בהדיא שנתקשה בה משה מפני שבשעת המולד אין הלבנה נראת כי אם מעט ואינה נכרת וזה מורה על כמותה ולא על צורתה. ושמא י"ל שמרוב קטנות' אינה נכרת אם היא עב קטנה או ירח כדאמרינן בר"ה כזה ראיתם או כזה ראיתם דמשמע שיש ללבנה שיעור ידוע בתחלת הראותה"

וגו"א "באיזה שיעור שתראה שתהיה ראויה לקדש. דברי תימה הן דמה שיעור לדבר, דאם נראה כל שהוא ממנה ראויה לקדש, ואולי דעתו הוא כך, דחשבון ראית הירח הוסד על ארץ ישראל, וכמה תהיה גדולה כאן עד שאפשר לקדש אותו, כי אפשר שתהיה נראה בקצות המערב שהוא קרוב אל הירח - ואינו נראה כלל בארץ ישראל, ואנו בעינן ראית ארץ ישראל, ולפיכך אומר כמה שיעור שתראה שידוע שנראה בארץ ישראל, כי כל חשבון הוסד על ארץ ישראל. אבל אין נראה שפירוש המכילתא כך, דאם כן יהיה לכל מקום ומקום שיעור מיוחד לפי מה שהוא קרוב או רחוק מארץ ישראל ומן המערב. אמנם בירושלמי מצאתי דיש שיעור לקדוש הירח, דקאמר התם (ר"ה פ"ב סוף הלכה ד) שאין מקדשין הירח עד שנראה בה כשעורה. ואם תאמר הוי ליה לומר על פה שיעור הירח כשעורה שאז ראויה לקדש, דזה אין קשיא, כיון דשעור שעורה אינו אלא למראית העין, ולא לפי האמת, אין לומר דשיעורה כשיעור שעורה, ופשוט" **שם**.

דאמר וזאת החיה אשר תאכלו מלמד שתפס הקב"ה כל מין כו' וי"ל דלא חשיב אלא הך דכתיב וזה ויש לתמוה דלא חשיב מחצית השקל דכתיב זה יתנו ואמרינן במדרש כמין מטבע של אש הראהו למשה וי"ל דלא שייך התם נתקשה אלא משום דלא הוה ידע בשום ענין אם לא הראהו עכ"ל וקצת בפנים שונים כתבו בזה התוספות בריש פרק אלו טרפות ע"ש וענין הקושי בחידוש הלבנה מפורש בפ"ב דר"ה במתני' בבדיקת עדים לקדש ע"פ ראיתם ששואלין אותם אם לפני החמה ראיתם או לאחר החמה ראיתם דהיינו פגימתה ועוד בודקין אם לצפונה אם לדרומה כדמפורש שם בגמרא דבימות הגשמים לצפונה דבריו קיימין ולדרומה לא אמר כלום ובימות החמה הוא בהיפך ובודקין כמה היא גבוה ולאין היה נוטה וכמה היה רוחב כו' כמו שביאר באורך ענין זה הקישוי הרמב"ם שם בפירוש המשנה וענין הקישוי במנורה לפי שנצטווה לעשותה מקשה אחד עם כל כפתוריה ופרחיה וגביעיה וקישוי בשרצים לפי שיש ריבוי מינים המתחלפים בשרצים להכיר בח' שרצים המטמאים במגען".

11) לשון רש"י בא שם [נעתק לעיל הערה 6]. **וראה רא"ם** "הזה נתקשה משה על מולד הלבנה באי זה שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע ואמר לו כזה ראה וקדש. שאף על פי שאין ללבנה שיעור למטה שהרי בתחלת ראיתיה מיד ראויה לקדש מ"מ יש לה שיעור למעלה שאם לא נראית עד לאחר יום או יומים ששיעורה גדול מאד אינה ראויה לקדש שכבר קדשוה מן השמים כדתנן בפרק אם אינן מכירין ר' אליעזר ב"ר צדוק אומר אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו שמים ותניא נמי בפ"ק דפסחים אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו אך קשה דאם כן אין ללבנה שיעור כלל מאחר שאין הדבר תלוי אלא בימים שאם נראית בזמנה דהיינו ביום שלשים מקדשין אותה ואם לא נראית אלא ביום ל"א אין מקדשין אותה וא"כ מה הוא אותו השיעור שנתקשה בו משה והראהו לו השם באצבע. ושמא י"ל דע"י שיעורה נדע אם נראית בזמנה או שלא

**ואינה ניכרת כדאמרין בר"ה כזה ראיתם
אם כזה ראיתם.**

**(14) בפרש"י שם: שרצים, לא הי' מכיר
איזה טמא ואיזה טהור. הלכות שחיטה,
לא הי' מבין מהיכן היא מוגרמת.**

**(15) להעיר מרע"מ בזח"ב (קנז, סע"ב):
ומכלא לא אתקשי לך למעבד אלא תלת
מלין דרשימין באתוון דשמך מנורה
שקלים החודש וז"ל שם: "קם תנא חדא
ואמר, (ודאי) רעיא מהימנא ודאי הכי הוא,
ולך מני למעבד כלהו, הדא הוא דכתיב,
ועשית מנורה. ועשית שלחן. והכי בכלא,
וראה ועשה, ומכלא לא אתקשי לך למעבד,
אלא תלת מלין דרשימין באתוון דשמך,
מ"נורה, ש"קלים, הי'חדש. אמאי אתקשי
לך".**

**(16) ראה דברי דוד (להט"ז) בפרש"י: דשם
לא מנו אלא דברים שנתקשה משה
להבינם כי יש הרבה פרטים בהם כו' אבל
כאן לא הי' קושי במטבע של מחצית
השקל וז"ל שם: "הראה לו כמין מטבע של
אש. הרא"ם וגור אריה האריכו בענין למה
לא חשבו בגמרא ובמדרשים מטבע זו כמו
שמנו מנורה וחודש ושרצים דכתיב בהו
יזה'. ולעד"נ דשם לא מנו אלא דברים
שנתקשה משה להבינם כי יש הרבה
פרטיים בהם, ע"כ הוכרח הקדוש ברוך הוא
להראותם באצבע, אבל כאן לא היה קושי
במטבע של מחצית השקל, ומה שהראה לו
הש"י כאן נראה דרמז לו דקדושה גדולה
יהיה במטבע שיתנו דהיא עצמה המטבע של
אש שבאה מתחת כסא הכבוד. וע"ז אמר
יזה יתנו' כלומר דבר זה עצמו ויוסיפו
קדושה למעלה ע"י נתינת מטבע של כסף
שלהם".**

**(17) ח"ש כד, כב "ויהי כאשר כלו הגמלים
לשתות ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו
ושני צמידים עלידיה עשרה זהב משקלם"**

**ובפרש"י ד"ה בקע: רמז לשקלי ישראל
בקע לגלגלת.**

(18) שם ד"ה שלשה [נעתק לעיל הערה 8].

**(12) ובפרט לפי הראגוצובי (ראה צפע"נ
עה"ת בא שם) "ברמב"ם הל' קדוש החודש
פ"א, הלכה א': כך אמרו חכמים כו' הראהו
הקב"ה למשה כו', הנה רבינו ז"ל כתב
במראה הנבואה, ועיין במכילתא ורש"י
מנחות דכ"ט, ע"ב ור"ה דכ"ה, ע"א ד"ה
ואמאי, ובירושלמי כאן, והנה באמת כונת
רש"י ז"ל כך, דגבי עדות בכ"מ תיכף בשעת
הראיה נעשים עדים ואח"כ כשהם באים
לב"ד הם אומרים העדות, והארכתי בזה
בהך דכריתות ד"ב, ע"ב, ובדברי רבינו ז"ל
בה' שבועות ובה' עדות, נמצא דהעדים הם
שני פעולות, הראיה שלהם וההגדה בב"ד,
וזהו הך מחלוקת דמכות ד"ו גבי קרוב או
פסול ע"ש, וסנהדרין ד"ט וכ"מ, ויש בזה
נ"מ בין עדי קנס לעדי נפשות ואכמ"ל.**

אך בעדות החודש, הנה באמת הראיה הוא
רק ראיה דמיונית, דהא באמת אינו רואה
את הלבנה, וכן ההגדה בב"ד הוא גדר מצוה
ולא משום קדוש החדש, דהא קיי"ל אם
קדשוהו בלא עדים או בעדים ונמצאו
זוממים מקודש, ועיין כאן דף כ', ע"א
דמצוה לקדש עפ"י הראיה, ולכך ס"ל לר"ש
דף כ"ב דקרובים כשר, נמצא לפי"ז כל
ראיה והגדה שאינו עושה פעולה גבי קדה"ח
הוה כמו שלא ראה כלום ולא הגיד כלום,
וזהו כוונת הירושלמי פ"א דהוריות הובא
בתוס' דף ד', ע"ב דכל מי שאינו ראוי
להוראה נעשה כאבן, ר"ל דאינו בגדר הדבר
כלל, ועיין במה דפליגי רבינו והראב"ד ז"ל
בהל' סנהדרין פי"א ה"ז ח' ובה' עדות פי"ב
ה"ב ע"ש, וכן נ"ל דגבי גיטין וקדושין לא
שייך נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן
בטלה, משום דקדושין וגט, העדות הם
עושין הפעולה, ובלא עדים הוה כמו שלא
נעשה כלל, וכן עדים פסולים, וא"כ הוה
עדים פסולים כמו שלא ראו כלל והוה כאבן
ואכמ"ל, א"כ כך, גבי עדות החודש באמת
הא לא ראו הלבנה האמיתית, רק שהתורה
אמרה שאם יראו כך וכך אז יאמרו בב"ד
ויוכלו ב"ד לקדשו, וא"כ ע"כ היה צריך
לראות למשה רבינו את הלבנה כמו שנדמה
לנו, וזה ע"כ היה במראה הנבואה" עיי"ש.

**(13) בפרש"י מנחות שם ד"ה ראש חודש:
בשעת מולד לבנה אינה נראית כ"א מעט**

19) ובשטמ"ק שם: ס"א איזה מטבע יביאו אם לא כו' וז"ל שם: "ידע ס"א איזה מטבע יביאו אם לא כו' א"נ התם לא נתקשה רק בהא דדבר מועט יכפר על עון העגל".

20) וצ"ע בזית רענן שם (שלאחרי שמקשה "בשלמא מנורה לא הי' לו להבין אם לא הי' מראה לו אבל הכא מה הוצרך להראות לו הול"ל שיתנו מחצית השקל", מוסיף): והתוס' במנחות כתבו כיוצא בזה. ואולי צ"ל: והתוס' בחולין (הובא לקמן בפנים. וראה לקמן הערה 29).

21) ועד"ז? יש להקשות בתי' (הא') שבגו"א בפרשתנו. וע"פ המבואר לקמן בפנים יש לבאר גם פירושו.

22) ראה משכיל לדוד בפרש"י, שהקשה על פי' התוס' (ולפי פירושו: למאן דדריש דהראהו מטבע של אש . . . נתקשה כמו אינך דה"נ יש קושי בדקדוק המשקל) וז"ל שם: "זה וכו' כמין מטבע כו' הכי אי בירוש' פ"ק דשקדים והקי' הרא"ם אמאי לא הזכירוהו בגמ' פ"ג דמנחות דקחשיב גי' דברים שנתקשה משה מנורה ור"ח ושרצים. והניחו חלק ע"ש וכבר הקי' כן התוס' התם ותירצו דהתם לא חשיב אלא דברים שנתקשה ובהך לא שייך נתקשה אלא לפי שלא היה יודע בשום מנין אם לא היה מראהו ע"כ. ואמנם תירוצם ז"ל דחוק לומר שמשה לא היה יודע בשום מנין דאיברא דגרה אפשר דאכתי לא הוה ידע כמה הויא מכל מקום הוי"ה לאגמרה לדידה במשקל גרעיני שעורה וכיוצא בזה או לאסברה בדדמי כמעות שהיו נוהגים בהם במצרים. ונלע"ד דאה"נ דלמאן דדריש דהראהו מטבע של אש היינו נמי לפי שנתקשה כמו אינך דה"נ יש קושי בדקדוק המשקל ומיהו ר"מ הוא דדריש הכי בירוש' שהבאתי לעיל ותמן תנינן בפ"ק דשקלים משוי' ואם שקל על ידו ועל יד חבירו חייב בקלבון א' רמ"א ב' קלבנות ופי' שם הר"ב דת"ק סבר הנותן מחצית השקל הכתוב בתורה פטור מן הקילבון דכתיב זה יתנו כזה יתנו ולא יותר ור"מ סבר הנותן מחצית השקל חייב בקלבון ע"ש, והשתא ר"מ

אייתר ליה תיבת זה דקרא ולכך דריש ביה מלמד שהראהו הקב"ה וכו' אבל לת"ק לית ליה הך דרשה דזה דריש ליה לכדלעיל וכך העליתי בספרי על המש' והוכחתי כן מלישנא דהירוש' ע"ע. ומעתה הך סוגיא דמנחות דלא חשיב אלא שלשה דברים אזלא כרבנן דהלכתא כוותייהו. ורש"י הכא נקט דרשה דר"מ לפי שקרובה טפי למשמעות לשון הכתוב מלימר דאתא למעוטי הקלבון הפך דרכו של רש"י להביא בפירושו הדרשה היותר קרובה לפשט הכתוב אפי' והוה נגד ההלכה וכמ"ש הרא"ם בכמה מקומות".

וי"ל כוונת התוס' (ובפרט ע"פ גירסת השטמ"ק) דכל מטבע הוא לא רק שיעור ומשקל, כ"א יש לו גם צורה וציור מסוים, וזה קשה להודיע כ"א הוצרך להראותו.

ובפרט אם נאמר שעדיין לא הי' מטבע כזו* (ובפרש"י ח"ש שם היינו רק משקל. וכמובן דוחק הוא)

(ולהעיר מרמב"ן פרשתנו ריש פסוק יג "מחצית השקל בשקל הקדש קבע לו משה רבינו מטבע כסף בישראל, כי מלך גדול היה, וקרא למטבע ההוא "שקל" בעבור שכל המטבע במשקל שלם, אין בו פחות ולא כסף סיגים. ובעבור שמשקלי הערכין (ויקרא כז כה) ופדיון הבכור (במדבר יח טז) במטבע ההוא שהם קדש, וכן כל שקלי המשכן (להלן לח כד) וכן כל כסף קצוב האמור בתורה (דברים כב כט), יקרא לו הכתוב שקל הקדש").

אבל עדיין אינו מובן כי אין לאמר שזה קשה להבין יותר מצורת המנורה והחודש כו' עד "דלא שייך התם נתקשה אלא משום דלא הוה ידע בשום ענין".

* ראה חלקי אבנים (להרב דוד לידא פירדא, שנת תג"ן. ניו יארק תשל"ג) בפרש"י [נעתק בהערה 23], צפע"נ הל' שקלים נסמן לקמן הערה 56. ועוד.

23) ראה חלקי אבנים בפרש"י "זה יתנו כל העובר על הפקודים פירש"י שהראה לו

נותנים לי שהוא כאלו את נפשם שהוא אש מתחת כ"ה יתנו לי וז"א כזה יתנו כזה שהוא אש רוחני מכ"ה יתנו כי כל אחד נפש הוא מקריב ע"י תשובה בכוונת קחת אותי שאדור ביניהם" עי"ש בארוכה ודברי דוד שם ע"ד הדרוש וכו'.

25) ואף שהקב"ה הי' יכול לעשות מנורה זהב להראותו, הרי המנורה שבמשכן צריכה שתיעשה ע"י משה (בנ"י) - ראה גו"א בפרש"י תרומה ובהעלותך שם. אבל ראה רא"ם שם - [נעתקו לעיל הערה 5].

ולא עביד קוב"ה ניסא למגנא לברוא מנורת זהב ולבטלה אח"כ (שהרי אסור להשתמש בה לבד במשכן).

ואולי גם י"ל דהאיסור לעשות מנורת בת ז' כו' (ר"ה כד, סע"א ואילך "אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן כדתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם חצר כנגד עזרה שלחן כנגד שלחן מנורה כנגד מנורה אבל עושה של חמשה ושל ששה ושל שמונה ושל שבעה לא יעשה אפי' של שאר מיני מתכות רבי יוסי בר יהודה אומר אף של עץ לא יעשה כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי". (וש"נ) חל גם על למעלה. משא"כ זה במחצית השקל.

ועוד ועיקר: בהמנורה נאמר "אשר אתה מראה בהר" (תרומה שם, ראה פרש"י שם ד"ה אשר אתה מראה: כתרנו דאת מתחזי בטורא; אלו היה נקוד מראה, בפתח, היה פתרונו אתה מראה לאחרים, עכשו שנקוד חטף קמץ, פתרונו דאת מתחזי – שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה). מנחות שם). משא"כ מחה"ש.

26) ובנוגע לגודל וצורת המטבע - נראה בפועל במטבעות דזמן הבית וכו' שלא היו מדייקין בזה.

27) מב, א וז"ל בגמ' שם: "ולמאן דאמר טרפה חיה מני"ל נפקא ליה מזאת החיה אשר תאכלו זאת החיה אכול חיה אחרת

כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו. יש להקשות במ"נ אם היה המטבע מחצית שקלים מצויים שם, א"כ מדוע נתקשה משה על שהראה לו מטבע של אש הו"ל לראות המטבע ההוא אחר שהיו מצויים לאותו זמן ואם לא היו מצויים לאותו זמן ה"ל להקב"ה לצוות למשה לעשות מחצית שקלים קודם ציווי הנתניה, גם קשה לשון הרש"י שאמר הראו לו כמין מטבע של אש מה היה לו חסר באומר, הראה לו מטבע של אש האי כמין מטבע של אש אין לו הבנה, גם במ"ש ומשקלו מחצית השקל הוא צריך ביאור.

ובתכלית הפשוטות יראה, והוא מבואר הגמרא ע"ד הגמרא בנן של קדושים (בנן של ר"מ היו), והא דקראו להן ל"י בנן של קדושים דלא אסתכל בצורתא דזוזי וכו' ע"ש. ומדבנן של קדושים נקרא, מדלא אסתכלו בצורתא דזוזי קל וחומר למשה לא היה מסתכל בצורתא דזוזי א"כ יש לומר דמחצית שקלים היו באותו דור, והא דנתקשה משה במחצית שקלים היינו טעמא משום דלא היה מסתכל בצורתא, וא"כ אם היה מראין לו מטבע של אש עם הצורה, מה לי צורת המטבע בכסף או צורת מטבע באש ולפיכך פירש"י שהראו לו המטבע בלתי צורה וזהו כמין מטבע של אש מטבע בלתי צורה ומה שהראה לו לא הראה לו כי אם משקלו, וז"ש ומשקלו מחצית משקל עיין בשל"ה שהכל היה משקל ומנוי, והבינהו".

24) ראה תי' הב' בגו"א. אלשיך "ובזה נבא אל כוונת ר"מ מלמד כו' והוא כי הוקשה לו מלת זה שהוא כמורה באצבע שאם להורות השיעור אינו מתייחס להוראה באצבע רק להודעת שיעור ע"כ אמר מלמד שהראהו וכו' מתחת כסא הכבוד והוא כי מה שנתקשה משה הוא איך יתכן שכופר נפש חצובה מתחת כסא הכבוד שלא תסולה כסף מחירה שיותן כופרה במחצית שקל כסף ע"כ מה עשה הוא יתב' הראהו כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד ממקום יציאת הנשמות לוי לא יעלה על דעתך שמטבע כסף גשמי אני מעלה עליהם שאני מקבל כ"א כאלו אש מתחת כ"ה הם

לא תיכול מכלל דטרפה חיה, ואידך האי
זאת מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתנא דבי
רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל זאת
החיה אשר תאכלו מלמד שתפס הקב"ה
מכל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו
זאת אכול וזאת לא תיכול"

ד"ה זאת "והא דלא חשיב ליה בהקומץ
רבה (מנחות דף כט.) גבי שלשה דברים
שנתקשה משה מנורה ראש חדש ושרצים
ולא חשיב נמי הא דאמר במדרש כמין
מטבע אש הראה הקדוש ברוך הוא למשה
דכתיב זה יתנו שמא לא חשיב אלא מידי
דנתקשה אבל הני אע"פ שהראהו לא
נתקשה בהן אלא שתמה על הדבר מה יוכל
אדם ליתן כופר נפשו הראהו הקב"ה
להבחין היטב ולהודיע לישראל וכן הכא
להראות לישראל איזו היא אסורה ואיזו
היא מותרת".

28) ועד"ז? הוא בשטמ"ק לתוס' מנחות
שם: א"נ התם לא נתקשה רק בהא דדבר
מועט יכפר על עון העגל.

29) כוונת התוס' בחולין בפשטות היא:
הקב"ה עדיין לא אמר לו שיתנו מחצית
השקל, ותמיהתו "מה יוכל אדם ליתן כופר
נפשו" היתה ע"ז שאמר לו הקב"ה "ונתנו
איש כופר נפשו",

[וכדמוכח במדרשים הנ"ל הערה 2, וכן
ממ"ש במדרשים הנ"ל (פסיקתא דר"כ
שם לפני"ז, תנחומא פרשתנו יא "כי תשא
את ראש, ונתנו איש כפר נפשו. כיון ששמע
משה, אמר עוד בעד עור וכל אשר לאיש יתן
בעד נפשו (איוב ב, ד). אמר רבי יהודה בר
אלעאי: כששמע משה, ירד להורות ואמר
בלבו: מצאנו שפדיון נפש אדם ככר כסף,
שנאמר: והיה נפשך תחת נפשו או ככר כסף
תשקול (מלכים א כ, לט), כל אחד ואחד
מישראל יהא נותן ככר כסף. אמר רבי
יוחנן: ממי למד? ממוציא שם רע. אמר
הכתוב: וענשו אתו מאה כסף ונתנו לאבי
הנערה (דברים כב, יט). ואנו הוצאנו שם רע
ואמרנו לעגל, אלה אלקיך, יהיה נותן כל
אחד ואחד מאה כסף" (ובכ"מ), שהיו
סבורין שצריך ליתן ככר כסף כו'].

ואולי מפרש כן הזית רענן גם בתוס' מנחות
"דלא הוה ידע בשום ענין" מאמירת
הקב"ה "ונתנו איש כופר נפשו" לחוד
(וראה צאן קדשים לתוס' מנחות שם "ד"ה
שלשה דברים כו' ואמרי' במדרש כמין כו'
כצ"ל. בא"ר ויש לומר דלא שייך כו'
ובתירוץ זה מיושב נמי קושי' ראשונה ועיין
בחולין דמ"ב ע"א").

אבל הא גופא צ"ע: למה הוצרך להראות לו
מטבע של אש, ולא די באמירה שיתנו
מחצית השקל.

30) בסהמ"צ מ"ע קעא "הוא הצווי
שנצטוינו ליתן מחצית השקל בכל שנה.
והוא אמרו יתעלה ונתנו איש כופר נפשו,
ואמר זה יתנו. וברור הוא שאין הנשים
חייבות במצוה זו".

31) כ"ה בהעתקת קאפח. ובסהמ"צ
שלפנינו "ואמרו זה יתנו כל העובר על
הפקודים מבן עשרים וגו'" עירוב ב'
הפסוקים (יגיד) וז"ל: "הוא שצונו לתת
מחצית השקל בכל שנה. והוא אמרו יתברך
ונתנו איש כופר נפשו לה' ואמרו זה יתנו כל
העובר על הפקודים מבן עשרים וגו'. וכבר
התבאר משפטי מצוה זו במסכת שקלים,
ושם התבאר שהמצוה הזאת אינה נוהגת
אלא בפני הבית". ובהעתקת העליר ליתא
"מבן עשרים וגו'".

32) משא"כ בכו"כ מקומות בסהמ"צ
שמביא יותר מפסוק אחד כותב "וכבר
נכפל זה הציווי" (וכיו"ב) ומביא הנאמר
במק"א, משא"כ כאן.

ואפי' אם רוצה להביא ב' הפסוקים הו"ל
להביאו זה אחר זה ולא להפסיק "ואמר"
(ואמרו). כאילו שזהו עוד ענין.

וראה ברכות "התקינו שיהא אדם שואל
בשלוש חברו וכו'. מאי ואומר, וכי תימא
בעז מדעתיה דנפשיה קאמר, תא שמע ה'
עמד גבור החיל. וכי תימא מלאך הוא
דקאמר ליה לגדעון, תא שמע אל תבוז כי
זקנה אמך"

ומכות "ושאלת שלום דכתיב (רות ב, ד) והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ואומר (שופטים ו, יב) ה' עמך גבור החיל מאי ואומר וכי תימא בועז הוא דעביד מדעתיה ומשמיא לא אסכימו על ידו ת"ש ואומר ה' עמך גבור החיל" **בסופו (ועוד) "מאי ואומר"**.

33) ורק כתוב זה הביא במנין המצות שבריש ספר היד וז"ל שם: "ליתן מחצית השקל בכל שנה ושנה, שנאמר: זה יתנו, כל העובר על הפקודים"

ובפיה"מ ריש שקלים "שקלים, הם אותם שאמר הכתוב עליהן זה יתנו, כל העובר על הפקודים וכו'".

וראה תוי"ט שקלים פ"א מ"ד: "ולדברי הרב שכתב כו' וז"ל שם: "כל כהן שאינו שוקל חוטא. כתב הר"ב וקרא דכל העובר כו' כל העובר בים סוף וכו' על הפקודים בין אותן שנמנו לבדן כו' כ"כ התוספות בפרק הקומץ רבה והרי בני אהרן התפקדו אף על גב דלא כתיב בהו לשון פקידה כמו גבי ישראל ולוים מכל מקום נמנו באותו פקידה כדכתיב (במדבר ג' ב') ואלה שמות בני אהרן. ועוד דהא אמרן דכהנים ולוים בחדא מחתא נינהו. והא דהוצרך לומר דעובר בים סוף וכן הוא בירושלמי משום דאותן שנמנו לבדן לא שייך בהו העברה שלא עברו לפני משה אלא היה הולך ועומד על הפתח כמ"ש רש"י בפירוש החומש ועובר בימא ר"ל לרבות כל שעבר בים כלומר אף שבט לוי אף על גב דכמה תינוקות נולדו אחר העברת הים לא בא אלא לרבות שבט שעבר ג"כ. כ"כ בעל יפה מראה.

ולדברי הר"ב שכתב יתן תרומת ה' משמע דקרא תניין דכתיב ביה הכי דריש ליה לתרומת הקרבנות דאלת"ה הוה ליה למימר יתנו כדכתיב בקרא קמא. אלא דס"ל דקמא מיירי באדנים ותנין בקרבנות והיינו טעמא דכ' במשנה דלעיל דאינו שוקל עד בן עשרים שכ"כ בהך קרא מבן עשרים שנה ומעלה אבל לא ידעתי מי הכריחו לכך דמתניתין דתנן קטנים מסתבר דעד בן י"ג שנה הוא ככל קטנים דעלמא. וכ"פ

הרמב"ם בפירושו ובחבורו. והרמב"ן בפירוש החומש. וכן בהדיא בירושלמי ולפי זה קרא תניין בתרומת אדנים וקרא קמא דלא כתיב ביה מבן כ' מיירי בתרומת הקרבנות. ואולי דעת הר"ב לפרש קרא קמא באדנים. משום דתרומת אדנים קדמה בזמן לתרומת הקרבנות. אבל לא ידעתי האיך יפרש הירושלמי. ומ"ש הרמב"ם לפיכך אם רצו לתת שקליהן מותר כמו שהעיד עליו בן בוכרי. יש לתמוה דכיון דלר"י בן זכאי חייבין מאי האי דקאמר לפיכך אם רצו כו' כבן בוכרי. ובחבורו כתב דחייבין אלא שאין ממשכנין כמתניתין דלעיל".

34) ריש הל' שקלים "מצות עשה מן התורה לתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה. אפלו עני המתפרנס מן הצדקה חיב. ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל כתפו ונותן מחצית השקל כסף שנאמר העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט וגו'. ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כלו כאחת בפעם אחת".

35) לשון הרמב"ם שם. ובהלכה ה': **מחה"ש זו מצותה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן כו' וז"ל שם:** "מחצית השקל זו מצותה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן אפלו היה אותו מטבע גדול משקל הקדש. ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי משה רבנו שהוא משקלו מאה וששים שעורה".

וראה שם ה"ו "בזמן שהיה מטבע של אותו זמן דרכונות היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל שלו סלע. ובזמן שהיה המטבע סלעים היה נותן כל אחד במחצית השקל שלו חצי סלע שהוא שני דינרין. ובזמן שהיה המטבע חצי סלע היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל אותו חצי הסלע. ומעולם לא שקלו ישראל במחצית השקל פחות מחצי שקל של תורה".

ובפיה"מ להרמב"ם בכורות פ"ח מ"ח: **מחצית השקל שהוא צריך להיות כסף צרוף עשוי מטבע*** כמו שנתבאר בשקלים.

ובפרש"י בכורות שם מט, ב במשנה "אין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקלים" וז"ל במשנה: "חמש סלעים של בן במנה צורי, שלשים של עבד חמשים של אונס ושל מפתה ומאה של מוציא שם רע כולם בשקל הקדש במנה צורי וכולן נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ משקלים" ופרש"י שם "שקלים הבאים בלשכה באדר אין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקלים".

ובשו"ת הריב"ש סי' סו: וכן הי' לו לתת מחצית השקל במטבע כסף בעינו וז"ל שם: "וכן במחצית השקל שחייבה תורה לתת בכל שנה הוא י' מעין. כי בימי מרע"ה היה השקל שלם שהוא סלע כ' גרה כמו שמפוי (בכתובי) [בכורות ה] אלא שבבית שני הוסיפו בו שתות ועשו הסלע מכ"ד מעין והדינר שהוא רביעית הסלע היה בו שש מעין שהם ג' ארגיניץ. ובימי מרע"ה לא הי' דינר כי אם ה' מעין שהם ב' ארגיניץ וחצי ומחצית השקל שבימיו היה משקלו ה' ארגיניץ ובימי בית שני היה משקלו ו' ארגיניץ. ולעולם היה לו לתת מחצית השקל כפי המטבע היוצא להוסיף על של משה אבל לא לפחות אף אם פחתו המטבע, כ"ש זה הר"ם ז"ל (בפ"א מה' שקלים).

והראב"ד ז"ל חלק עליו שאין חייב כפי המטבע היוצא. ומ"ש במשנה בראשונה היו שוקלים דרכונות חזרו לשקול דינרין וכו' ר"ל שהיו שוקלי' כן בבית שני לפי שהיו מתי מעט והוצרכו תחלה לשקול דרכונות. וכן הי' לו לתת מחצית השקל במטבע כסף בעינו ולפי שהכל היו צריכין לחצאי שקלים היו החצאי שקלים יקרים ומי שנותן שקל שלם ושיחזירו לו חצי השקל היה חייב בקלבון. וכן שנים ששוקלין שקל שלם חייבין בקלבון ששעורו חצי מעה מפני יקרת השני חצאין על השקל השלם. כמו שבאר זה הר"ם ז"ל בפרק ג"י.

אבל יש סוברין שאפשר ליתן גם פרוטות - ראה חינוך מצוה קה "מדיני המצוה. כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (שקלים פ"א מ"א) שבאחד באדר משמיעין על השקלים, ושאפילו דל שבדלים חייב בו, ואם אין לו שואל מאחרים או מוכר כסותו שעליו

ונותנו, שנאמר (שמות ל טו) והדל לא ימעיט, ואינו נותן בפעמים הרבה אלא הכל בפעם אחת, והוא משקל שמנים גרעיני שעורה, שהשקל השלם היה בימי משה משקל מאה וששים שעורה. . ועוד אמרו זכרונם לברכה (שקלים פ"א מ"ו) שכל מי שאינו נותן חצי שקל ממש שהיה מטבע באותו זמן, ונותן בעבורו כסף במשקלו או פרוטות שמוסיף על משקל שקלו זה מעט, ואותו המעט נקרא קלבון (מטבע קטן). ואותו המעט הוא שכר השלחני שמשתכר כשהוא מחליף חצי שקל שהיה קבוע בשביל פרוטות. ולפיכך שנים שהביאו שקל שלם בין שניהם חייבין בקלבון, שאלו רצו להחליפו צריכים היו לתת הקלבון לשלחני, וכמו כן יתנוהו לגזבר, לפי שבחצי שקל חיבם הכתוב, ולכן חייבים בו או בערכו בכוון".

ובמנ"ח שם סוסק"א "וני"פ שהי' בישראל מטבעות גדולים שהיו שוקלין יותר ממשקל הזה עיין במשנה ור"מ כאן אבל לא יפחות לעולם ממשקל הנ"ל שהוא חצי שקל של תורה. ובאמת מבואר להדיא במשנה בכורות מ"ט ע"ב חמש סלעים כו' בכסף ובש"כ חוץ מן השקלים ועי' ש"ס שם דנ"א דהי' צ"ל דוקא מטבע ולא ש"כ ולא כסף שאינו טבוע ע"ש אך פרוטות כיון שהם טבועות אפשר שהי' יכול ליתן בהי' שוה כמחצית השקל כיון דטבעא לא זל ע"ש אבל כסף מבואר שם שאינו מביא כלל רק מטבע ע"ש". ועוד.

(* כ"ה בהעתקת קאפח. ולפנינו כסף מזוקק מצויר מטבע וז"ל שם: "מה שאמר שכולן נפדין כך סדורו וכל הנפדין [נפדין] בכסף או בשוה כסף זולתי מחצית השקל שהוא כסף מזוקק מצויר מטבע כמו שנתבאר בשקלים ודע כי מה שאמר בשקל הקדש ר"ל שיהא משקל אלו הדברים שקל הקדש כמו שבארנו: ומה שאמר ובמנה צורי ר"ל שיהא הדבר נשקל בשקל במטבע צור ואנחנו לא נדע איך היה מטבע צור באותו זמן ולפיכך אנו אומרים שכולן ר"ל אלו המשקלים מן המובחר שאפשר להיות מן הכסף".

36) משנה בכורות שם [נעתק בהערה שלפניו].

רק לגלח הנזיר די בקרבן אחד דאם גילח על קרבן אחד יצא ולרבנן דאמרי על הקרבנות צריך קרבן וחצי ע"ש ועי' מש"כ רבינו ז"ל בפ"ד מהל' מעשה הקרבנות ובהך דערכין ד' י"ז ע"א וא"כ לפי"ז דאם נימא דקרבנות נזיר הוה בגדר נדר ג"כ שוב אינו יכול לחלוק הקרבנות לחצאין דכמאן דקבעינהו דמי וזהו ר"ל ר"י שם בנזיר ד' נ"ט ע"ב ועי' בערכין ד' כ"ה ע"א במה דאמר שם אם אמר הריני נותן שנה בשנה אין שומעין לו ע"ש ועי' שם ד' ז' ע"ב בתוס' ד"ה אין נערכין מש"כ שם מגלגלין עליו את הכל ובתוספתא שם פ"א אך יש לדחות ד"ל דנ"מ אם אח"כ השיגה ידו אך זה תליא אם אזלינן בתר הערכה או בתר הנתינה וכבר הארכתי בזה בהל' ערכין בדברי רבינו ועי' בהך דבכורות ד' נ"א ע"ב נתנם בזא"ז ועי' שם ברש"י ותוס' שם ד' מ"ח ע"ב ועי' במנחות ד' ס"א ע"א גבי תנופה אם הניפס זה בפ"ע וזה בפ"ע יצא ומהך דחולין ד' ק"ל"ב ע"ב לא דמי דשם כבר יש עליהם שם מתנות כהונה עד שלא נתנם ועי' בזבחים ד' פ' ע"א גבי מצטרפין להזאות ושם ד' צ"ג ובירושלמי פ"ז דברכות גבי הטביל ג' אזבות ע"ש ועי' שבועות ד' י"ז ע"א גבי שהיות מהו שיצטרפו וחולין ד' ל"ב ע"א ועי' בהך דכתובות ד' ק"ט ע"ב מי קרי אינשי לתרי פלגי דדיקלא דיקלא וכבר כתבתי בזה לעיל" עי"ש בארוכה.

38) ב"ק קי, א וברש"י "גופא אמר רבא גזל הגר שהחזירו בלילה לא יצא החזירוהו חצאין לא יצא מאי טעמא אשם קרייה רחמנא". "ושם דף מ ע"א גבי כופר" (צפע"נ שם).

39) ראה שבועות בתחלתה "ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין דברי ר' יהודה ר"ש אומר שעירי הרגלים מכפרין אבל לא שעירי ראשי חדשים ועל מה שעירי ראשי חדשים מכפרין" עי"ש בארוכה.

40) פרשתנו ל, טו "העשיר לאירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל לתת את-תרומת ה' לכפר על-נפשתיכם" ד"ה לכפר על

37) צפע"נ השלמה ג, א ואילך "אך באמת כך דרבינו מדייק שם נתן לה מעות ולקחה מהם קרבן דלכאורה זה פשיטא ובמשנה ליתא רק בתוספ' שם איתא כך אך באמת למאי דקי"ל דגם אתנן זכר אסור וא"כ נ"מ דאסור לו ליתן המעות של אתנן לשקל משום דהשקל גופה הוה קרבן של יחיד ואח"כ נעשו של ציבור ולוקחין מהם ק"צ ולכך זה אסור בודאי אף למ"ד שינוי מותר ואף דמביאין מהם קרבנות שאין שייך בהם דין אתנן . . ועי' מנחות דף נ"ב ע"א ברש"י ד"ה לרבות דמשמע שם דצריך שיהא הכונה על המביאים לצורך הקרבנות ולא דזה דין וגזיה"כ ומאליו הוא בא, וכמו דאמרינן בירוש' פ"א דשקלים וע"ש במנחות דף ס"ה מה דיליף שם מהך קרא דתשמרו ובאמת לכאורה קשה מה מקשה במגילה דף כ"ט ע"ב מה שייך הך פ' לשקלים והא יליף מהך קרא דינים של שקל. עכ"פ שקל יש עליו שם קרבן בפ"ע ולכך מבואר בתוספ' ספ"א דשקלים דיש עליהם שם כפרה ולכך פסק רבינו רפ"א מהל' שקלים דצריך להביא מחצית השקל בב"א וכמו הך דב"ק דף ק"י ע"א אשם קריא רחמנא ע"ש ברש"י ושם דף מ' ע"א גבי כופר ועי' בדברי רבינו פ"ג מהל' שקלים סה"א גבי הי' של עיר הנדחת לא עשה ולא כלום ור"ל דתחילה נתן השקל בשופר ואח"כ נעשה עיר הנדחת דיש על השקל גדר זבח רשעים" עי"ש.

וראה צפע"נ לרמב"ם ריש הל' שקלים "ואינו נותנו בפעמים רבות כו'. הנה זה תליא בהך דחגיגה ד' ח' ע"א ובירושלמי שם ובפאה פ"א אם אדם חולק חובתו לשני דברים . . ובאמת זה ר"ל בהך דנזיר ד' נ"ט ע"ב אין מביא קרבנותיו לחצאין ע"ש דבאמת זה הוה פלוגתא דאם קרבנות נזיר מקרי נדור במה שאמר הריני נזיר או הם חיוב ממילא עי' זבחים ד' קי"ז ע"ב גבי במה ועי' מש"כ רבינו בהל' נדרים פ"א הי"י ע"ש ובהשגות ועי' בהך דנזיר ד' י"ב ע"ב גבי הך דר"מ ורבנן גבי הרי עלי לגלח חצי נזיר ע"ש ברש"י ובירושלמי שם דאמר להיפך דלר"מ הוה קולא דכיון דהוא רוצה

המגפה. ויש מפרשים ולא יהיה בהם נגף לא ינגפו לפני אויביהם. בפקד אתם בצאתם למלחמה".

41) ראה גם תוספתא שקלים פ"א, ב
"משישבו במקדש התחילו למשכן [משכנו] ישראל על שקליהן כדי שיהו קרבנות צבור קריבין מהן משל לאחד שעלתה לו מכה ברגלו והיה הרופא כופתו ומחתך בבשרו בשביל לרפאותו כך אמר המקום משכנו את ישראל על שקליהן כדי שיהו קרבנות [צבור] קריבין מהן מפני שקרבנות צבור מרצין ומכפרין בין ישראל לאביהן שבשמים וכן מצינו בתרומת שקלים ששקלו בני ישראל במדבר שנאמר (שמות ל': ט"ז) ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל וגו'".

וצע"ק במ"ש בצפע"נ השלמה שם "ולכך מבואר בתוספתא ספ"א דשקלים דיש עליהם שם כפרה" בהמשך למש"כ "יש עליו שם קרבן בפ"ע".

וראה צפע"נ הל' שקלים פ"א ה"ט "וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו כו'. עי' בירושלמי כאן פ"א ה"ה וה"ז ובפיהמ"ש לרבינו במ"ג פ"א דשקלים. והנה לכאורה דברי רבינו תמוהים בפיהמ"ש שם דהא בלא הביא שתי שערות אין תובעין אותו, וצ"ל דמיירי בן י"ג ולא הביא ב' שערות דס"ל לרבינו בכ"מ דזה הוה גדר מופלא סמוך לאיש דאורייתא ולכך לתבוע תובעין דהוה גדר נדר אבל למשכן הוה רק גדר עונש לא גדר גבוה עמש"כ בהמאור ז"ל ריש פ"ד דב"ק בשם תשובות הגאון ועמ"ש הה"מ ז"ל בהל' אישות פ"ב הט"ו ומה דאמר בירושלמי פ"א דר"ה ועשית להזהיר ב"ד מכאן למשכן ר"ל ג"כ רק גדר עונש וכפיה לא לגבות ולא הוה כערכין ועי' ב"ק ד' ק"ב ע"ב ובירושלמי שם דאמר שם כיון שאמר ערכי עלי לא קבע לעצמו אלא ג' סלע ר"ל דזה הוא הפחות שבערכין וס"ל כמ"ד בערכין דף ד' ע"ב דערך סתם אינו נידון בהשג יד וזה חיוב גמור אבל שקלים הויא המשכון רק גדר עונש ועונש צריך שיביא שתי שערות ולא כר"ה בנדה דף מ"ו ועי' תמורה ד' ב' ע"ב גבי קטן מהו שימיר ובאמת הנה בתוספתא כאן פ"א דשקלים

נפשתיכם: שלא תנגפו על ידי מנין; ד"א לכפר על נפשותיכם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות – שנכתב כאן תרומת ה' שלש פעמים, אחת תרומת אדנים שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן, שנתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הככר, שנאמר וכסף פקודי העדה מאת ככר (שמות ל"ח), ומהם נעשו האדנים שנאמר ויהי מאת ככר הכסף וגו' (שם); והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חמש הפקודים באחד לחדש השני בשנה השנית (במדבר א'), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות צבור של כל שנה ושנה, והשוו בהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרבנות לכפרה הם באים; והשלישית היא תרומת המשכן כמו שנאמר כל מרים תרומת כסף ונחשת (שמות ל"ה), ולא היתה יד כלם שוה בה אלא איש מה שנדבו לבו.

ועד"ז בפרש"י מגילה כט, ב "כדתייב רב יוסף שלש תרומות הן של מזבח למזבח ושל אדנים לאדנים ושל בדק הבית לבדק הבית" (ד"ה שלש "נאמרו שם מחצית השקל תרומה לה' יתן תרומת ה' לתת את תרומת ה' תרומת אדנים היתה לאדנים ותרומת מזבח למזבח לקנות מהן קרבנות צבור לכל השנה דכתיב בה לכפר על נפשותיכם").

וראה חזקוני פסוק יב "כי תשא בשנה השנית כדכתיב בפרשת במדבר בשנה השנית וגו' שאו את ראש כל עדת בני ישראל שכן כי תשא להבא משמע ושאו מיד משמע. ופרשה זו נאמרה מבאחד באדר כדי להשמיע על השקלים לתרומת הלשכה לקנות הקרבנות להקריב מבאחד בניסן ואילך שבו הוקם המשכן והלשון מוכיח ונתת על עבודת אהל מועד ש"מ שכבר נעשה אהל מועד כלו. ונתנו איש כפר נפשו לצורך הקרבנות הבאים לכפרה כמו שפרש"י. ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם בשנה השנית, לפי שכבר נתנו איש כופר פדיון נפשו. ועי' שמצינו גבי דוד שהיה נגף בישראל כשנמנו. ועוד שארז"ל שאין ברכה מצויה לא בדבר המנוי ולא בדבר המדוד הבטיח כאן ולא יהיה בהם נגף מפני שהכפרה מונעת את

מחצי סלע בין יחיד בין רבים, כי אין כופר הנפש פחות מכן כדכתיב זה יתנו גו'. אבל בסוף דבריו כתב: שכל הצריך כפרה שהגיע לכלל חיוב המצות יביא מחצית השקל אחד לקרבנות

וז"ל שם: "ואמר שלישיית השקל, כי בימי עזרא הוסיפו עליהם, והיה שלישיית השקל עשר גרה ובמס' שקלים (פ"ב ה"ג) שנינו שכשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלין דרכונות, חזרו לשקול סלעים, חזרו לשקול טבעין, ובקשו לשקול דינרין. ופירושה כשעלו מן הגולה, מפני שהיה בדק הבית צריך להוצאות מרובות היו שוקלין דרכונות שהם גדולים מן הסלעים, והיה כל אחד שוקל דרכמון אחד, חזרו לשקול סלעים שלמים, חזרו לשקול טבעין, ומפורש בירושלמי (שם) שהוא פלגות סלעין, ובקשו לשקול דינרין ולא קבלו מהן, שיכול הצבור להוסיף ליתן יותר מחצי סלע, ובלבד שתהא יד כולן שוה כמו ששנינו במשנת מסכת שקלים, ומ"מ אין אדם רשאי לפחות וליתן פחות מחצי סלע בין יחיד בין רבים, כי אין כופר הנפש פחות מכן, כדכתיב זה יתנו גו'.

ובירושלמי (שם) אמרו בשלישיית השקל מכאן שאדם חייב באחריות שקלים שלשה פעמים בשנה, מכאן שאין מטריחין על הצבור יותר משלשה פעמים בשנה: וכתב רש"י לפי שרמזו כאן שלש תרומות, אחת תרומת האדנים, שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן אחר יוה"כ בשנה ראשונה, ונתנו כל אחד מחצית השקל ועלה למאת הככר, שנאמר (להלן לח כה) וכסף פקודי העדה מאת ככר וגו' והשניה אף היא ע"י מנין שמנאן משהוקם המשכן, הוא מנין האמור בחומש הפקודים (במדבר א א) באחד לחדש השני בשנה השנית, ונתנו כל אחד מחצית השקל לקנות מהן קרבנות צבור. . וכן נראה לי, כי שלש תרומות שרמזו כאן, האחת לקרבנות הצבור, איננה על ידי המנין האמור בחומש הפקודים כדברי הרב, כי שם נאמר אך את מטה לוי לא תפקוד, והשקלים של קרבנות לויים חייבים בהם לדברי הכל, וכדברי חכמים אף הכהנים, וכן הלכה, כמו שמפרש במס' שקלים (פ"א ה"ד) ועוד, כי השקלים לקרבנות אינם מבן

אמר דלכך ממשכנין שיהיו קרבנות ציבור קרבין משלהם ואמר שם משל לאחד כו' מפני שקרבנות צבור מרצין ומכפרין כו' ע"ש ור"ל כך דבאמת הא מבואר בערכין דף כ"א דחייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותם וע"י ב"ק ד' מ' ותוס' כריתות ד' י"ב ע"א דהטעם משום דלא ניחא לו בכפרה ור"ל דהוא כמו דאמר לא יתכפר לי חטאתי דלא מכפר לו כמבואר בכריתות ד' ז' וע"י תוס' יבמות ד' פ"ז ע"ב ותוס' ר"ה ד' ו' ע"א ד"ה יקריב אותו אך זה רק היכא דבעיא לכפרה אבל כאן השקלים הוא חיוב בפ"ע ומוסרן לצבור ושוב אינו שלו ואח"כ מביאין קרבנות משל צבור ע"י בירושלמי פ"א דשקלים ה"ד ופ"ג ה"ג גבי של בית ר"ג ולא נקרא זה כפרה וגם הא קיי"ל תורמין על האבד וזהו כוונת רש"י בכתובות ד' ק"ח ע"א דכיון דחזינן דאף אם לא הגיע שקלו ללשכה מ"מ תורמין עליו לא מקרי גדר פריעת חוב רק משום המצוה והמצוה הוא על הנותן ע"ש ברש"י והוה רק מבריה ארי דפטור וזה ר"ל בתוספתא הנ"ל דהו"א כמו חתיכת המכה דיכול אף בע"כ דרק הרפואה צריך להיות מדעת ובאמת לפי המבואר בירושלמי בפ"ב דשקלים לפי שיטת רבינו בפיה"מ לאחר שנתרמה התרומה אז ממשכנין ע"ש אף דכבר נתרמה.

אך י"ל דזה רק אם סופו לגבות אח"כ כמ"ש התוס' אך מדברי רבינו ז"ל לא משמע כן וע"י בתוספתא תורמין על הממושכן ע"ש ובזה י"ל הגירסא דגרס בפ"א דשקלים ה"ה דממשכנין רק בן עשרים ר"ל דהו"א רק כמו עונש בידי שמים דאין עונשין עד שיהא בן כ' עיין שבת ד' פ"ט ע"ב ומש"כ רבינו ז"ל בפיה"מ בפ"ז דסנהדרין דזה הו"א הלכה ע"ש וע"י בתו"כ פ' אמור דמבואר שם דעל לחם הפנים ועל שתי הלחם אן כופין את הצבור להביא ובצבור אין שייך כפיה וע"י זבחים ד' מ"א ע"ב חטא הצבור כביכול כו' ע"ש."

(42) לשון הצפע"נ בהשלמה שם.

(43) ולכאורה כן משמע גם ממ"ש הרמב"ן ריש פרשתנו (פסוק יב) באמצע דבריו: ומ"מ אין אדם רשאי לפחות וליתן פחות

שע"י חצאי השקלים יעשו מהם האדנים ואגב חדא תרתי ופירוש במספר שמות כל זכר לגלגלותם האמור בפרשת במדבר הוא על ידי שקלים בקע לגלגולת כדפרש"י (שם").

וראה שקלים פ"ב סה"ג "זה יתנו כל העובר על הפקודים ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל וחרנה אמר לפי שחטאו בשש שעות ביום יתנו מחצית השקל דעבד שיתא גרמסין ר' יהושע בי ר' נחמיה בשם ר' יוחנן בן זכאי לפי שעברו על עשרת הדברות יהיה נותן כל אחד ואחד עשרה גרה ר' ברכיה ר' לוי בשם רבי שמעון בן לקיש לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף יהיה כל אחד ואחד פודה את בנו בכורו בעשרים כסף ר' פינחס בשם ר' לוי לפי שמכרה בכורה של רחל בעשרים כסף ונפל לכל א' וא' מהם טבעה לפיכך יהיה כל אחד ואחד נותן שקלו טבעה".

תנחומא פרשתנו יו"ד "מחצית השקל. על שחטאו בשש שעות בחצי היום, יתנו מחצית השקל שהוא ששה גרמיסין. רבי יוחנן אמר: על שעברו על עשרת הדברות, לפיכך יתן כל אחד ואחד עשרה גרה שהוא מחצית השקל. רבי שמעון בן לקיש אמר: לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף ונטל כל אחד ואחד מטבע, לפיכך יתן כל אחד ואחד מטבע. רבי יהודה בר סימון אמר: שלשה דברים שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונרתע לאחוריו. . וכשאמר ונתנו איש כפר נפשו, תמה ואמר: מי יוכל לתת פדיון נפשו, שנאמר: ויקר פדיון נפשם וחדל לעולם (תהלים מט, ט), אח לא פדה יפדה איש לא יתן לאלקים כפרו (תהלים מט, ח). אמר לו: לא כמו שאת סבור, אלא זה יתנו, כזה יתנו. רב הונא בשם רב אמר: שדי לא מצאנהו שגיא כח (איוב לו, כג). אין הקדוש ברוך הוא בא בטרחות עם ישראל. כשמע משה כן, אמר: אשרי העם שככה לו (תהלים קמד, טו), אשרי שאל יעקב בעזרו", ובכ"מ.

44 ד"ה לרבות (מנחות נב, א "תי"ש דתניא (במדבר כח, ב) את קרבני לחמי לאשי ריח

עשרים שנה ומעלה, אלא משהביא שתי שערות חייב לשקול, וכן מפורש שם. אבל צוה הכתוב (פסוקים יב-יד) שיביאו למלאכת המשכן תרומת חצי השקל לכל העובר על הפקודים מבן כ' שנה ומעלה, ורמזו העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל לכפר על נפשותיכם (פסוק ט"ו), שכל הצריך כפרה שהגיע לכל חיוב המצות יביא מחצית השקל אחר לקרבנות" עיי"ש בארוכה.

(וראה רא"ם שם בפרש"י "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם אל תמנם לגלגולת אלא יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה השקלים ותדע מניינם. הורה בלשונו זה כמה עניינים ראשונה שאין פירוש כי תשא כשתקבל מפני שהמובן מזה הוא שאחר שיקבל סכום מנינם יתנו חצאי השקלים ואין הדבר כן אלא שקודה שימנם יתנו חצאי שקליהם ועל ידי השקלים ההם יקבל סכום מנינם כדלקמיה ולכן יחוייב שיהיה פירוש כי תשא כשתחפוץ לקבל לא כשתקבל ואמר סכום מנינם להורות שפי ראש סך חשבון ומפני שמנהג החשבנים שיכתבו הסך בראש הפרטים נקרא הסך ראש ואמר לדעת כמה הם להודיע שהמכוון פה בקבלת סכום מניינם הוא לדעת מניינם לא קבלת הסך בלבד אף אם לא ימנם כאילו תאמר שמפני שראה הסך שלהם שלט בהם עין הרע וראוי לתת כל אחד חצי שקל לכופר נפשו כי אין כונת הכתוב פה רק להודיע באי זה אופן יהיה מנינם כאילו אמר כשתחפוץ לדעת מנינם יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה החצאים ובה תדע מנינם אלא שהכתוב קצר ולא הזכיר שימנה חצאי השקלים ומה שהאריך לומר אל תמנם לגלגולת בשלילה ולא הספיק לו לומר כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה השקלים ותדע מנינם כמאמר הכתוב בחיוב ולא בשלילה הוא כדי להודיע שכונת הכתוב בקבלת מנינם על פי מניין חצאי השקלים אינו אלא כדי שלא ימנם לגלגלותם ותשלוט בהם עין הרע והוא דרך תחבולה לא שהיא מצוה בפני עצמה כדי שיעשו מהם האדנים אלא כדי שלא ימנו בגלגלותם וה"ה ע"י דבר אחר חוץ מחצאי השקלים אלא מפני

46) גם לא בה"ט שם שכ' "בא' באדר משמיעין על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו ויהי' עתיד ליתן כו' (וגם אינו מוסיף למקדש. ראה ל' ר"ח מגילה שם "מתני' ר"ח שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים. תנן התם במסכת שקלים באדר באדר משמיעין על השקלים כו' מכריזין שיכין כל אדם שקלו ויביאהו למקדש").

ובפיהמ"ש ריש מס' שקלים: ופירוש משמיעין מכריזין עליהם שיכינו בני אדם שקליהם כדי שתהי' תרומת הלשכה בזמנה כלומר בר"ח ניסן כו'.

*46) אף שיש לומר שתפס לשון המשנה רפ"ד דשקלים.

47) עפ"ז (אם שקלים הוא מצוה בפ"ע או בשביל הקרבנות) יש לבאר לכאורה מחלוקת רב ושמואל (מגילה כט, ב) אם פרשת שקלים הוא "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי", או "כי תשא". ועיי"ש בקושית הגמרא: בשלמא למ"ד כי תשא כו'. וראה ר"ן שם.

אבל לפי תירוץ הגמרא שם טעמא מאי כדר' טבי (ראה פרש"י שם "טעמא מאי מייתנין שקלים באדר כדרבי טבי שיקריבו קרבנות באחד בניסן מתרומה חדשה והך מצוה התם כתיבא") וכן מהמשך הגמרא יש לדחות דאינו שייך לזה. וראה צפע"נ השלמה שם. ואכ"מ.

48) צפע"נ הלכות תשובה פ"ב ה"ב "נמצא כך. דלהעביר החטא לא בעי כוונה, ולתקן החטא בעי כוונה, ואך יש נ"מ להיפך, דהנה כבר הארכתי בזה בכ"מ דיש ב' גדרים בשיעורים אחד נקרא שיעור המצטרף, ואחד נקרא שיעור העצמי, עיי' מש"כ בפ"א מהלי' שקלים ועיי' תוס' יומא ד' פ"א ע"א, ועיי' בירוש' פ"א דפיאה ובכ"מ בזה, וכך דכל שיעור המצטרף פחות מזה נמי שמו עליו רק שצריך לצרף וזה בעצם המחלוקת דר"י ור"ל גבי חצי שיעור אם אסור מה"ת דריש לקיש ס"ל דהשיעור הוא עצם ופחות מזה לאו כלום הוא ור"י ס"ל דהוא מצטרף

ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו לרבות פר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודת כוכבים שבאין מתרומת הלשכה דברי ר"ש"י) וז"ל ברש"י שם: "דבאין מתרומת הלשכה כתמיד דבתמיד משתעי ואע"ג דלאו אדעתא דהכי הביאו שקליהם שהרי לא היו יודעים שיחטא אפי"ה מרבה להו קרא" הובא בצפע"נ השלמה שם.

45) ראה מגילה כט, ב "מאי פרשת שקלים רב אמר (במדבר כח, ב) צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי ושמואל אמר (שמות ל, יב) כי תשא, בשלמא למאן דאמר כי תשא היינו דקרי לה פרשת שקלים דכתיב בה שקלים אלא למאן דאמר את קרבני לחמי הכא מידי שקלים כתיבי התם אין טעמא מאי כדר' טבי" עיי"ש בארוכה. וש"נ. שקלים פ"א ה"א.

וראה ר"ן מגילה שם ד"ה מאי פרשת שקלים רב אמר "גמי מאי פרשת שקלים רב אמר צו את בני ישראל וגו'. ומקריא פרשת שקלים משום דכתיב בההיא פרשה זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה דדרשינן מיניה חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה ומיניה ילפינן שצריכין לשקול מחדש".

וראה ל' המאירי ריש שקלים (והמשנה הראשונה) "פירוש כבר ידעת כו" וז"ל שם: "והמשנה הראשונה ממנו תבאר ענין החלק הראשון והוא שאמר באחד באדר משמיעין על השקלים וכו' פירוש כבר ידעת שמצוה מן התורה להביא מחצית השקל בכל שנה לצורך התמידים ושאר קרבנות הצבור והשקל הוא הנקרא סלע בלשון תלמוד ומחציתו הוא חצי סלע ומשקל השקל כלו היה בימי משה ש"כ שעורות ומשקל מחציתו ק"פ שעורות ולא היו יכולים לעולם לפחות משיעור זה אפילו נפחת המטבע ועמד הסלע על פחות משיעור זה ומ"מ כשהיו מוסיפין על המטבע היו חכמים שבדור מצריכים להביא חצי סלע שבאותו זמן ומתוך כך בבית שני שהיה המטבע גדול יותר עד שעמד משקל השקל כלו שפ"ד שעורות היו מביאין משקל מחציתו קצ"ב שעורות".

ופחות מזה ג"כ שמו עליו" עיי"ש בארוכה.
ומציין "עיי" מש"כ פ"א מהל' שקלים".
וראה בהנסמן בהערה 51.

49) בקרית ספר ריש הלכות שקלים: ואינו
נותנו מעט אלא כולו כאחד בפעם אחד
דכתיב לא ימעיט ממחצית השקל דאי
למימר שיתן חצי שקל הוה סגי לכתוב יתן
חצי שקל וקאמר לא ימעיט דרוצה לומר
אפילו בנתינה לא ימעיט ממחצית שקל

(וראה עד"ז? נחל קדומים להחיד"א
פרשתנו עה"פ "זה יתנו כל העובר על
הפקדים מחצית השקל וגוי עשרים גרה
השקל. פירש הרב החסיד מהר"ר יעקב
מולכו ז"ל בדרשותיו כ"י במ"ש הרמב"ם
דחייבים לתת חצי המטבע של אותו זמן
ואעפ"י שהמחצית של אותו זמן יהיה גדול
הרבה וז"א עשרים גרה השקל מחצית
השקל כלומי אף דלפעמים מחצית השקל
יהיה מה שהוא השקל דהיינו עשרה גרה
אפ"ה צריך לתת חצי המטבע של אותו זמן"
וז"ל שם, טו: "העשיר לא ירבה והדל לא
ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת ה'
פירש הרב הנזכר במ"ש הרמב"ם פ"א
דשקלים דצריך לתת המחצית השקל בבת
אחת וזהו אומרו לא ימעיט ממחצית השקל
אפילו שדעתו לתת את תרומת ה' ולהשלים
המחצית השקל").

אבל אף שהרמב"ם ריש הלכות שקלים
הביא הכתוב "העשיר לא ירבה והדל לא
ימעיט גוי" הרי הביאו ע"ז ד"אפילו עני
המתפרנס מן הצדקה חייב ושואל מאחרים
כו". ולא מצינו שיביא הכתוב לעצם חיוב
המצוה.

ועוד: לדעתו הרי"ז רק דין פרטי בנתינה
דלא ימעיט ומזה שהרמב"ם כתבו תיכף
בהלכה א' משמע שזהו מעצם גדר המצוה.
וי"ל דנפק"מ גם בפועל אם קיים המצוה
אלא שחסר פרט זה, או שלא קיים המצוה
כלל.

וראה רי"ט אלגזי הלכות בכורות פ"ח אות
פא בסופו "וראיתי להר"ם בפ"א מהל'
שקלים דין א' שכתב וז"ל, ואינו נותנו

בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא
נותנו כולו כאחד בפעם אחת עכ"ל. וצריך
להבין מ"ש מפדיון הבן דאפילו בזה אחר
זה יצא ובמחצית השקל צריך בבת אחת,
דפשט דברי הר"מ לענין מחצית השקל
נראה דאפילו בנתן מקצת ודעתו להשלים
לא מהני בזה אחר זה ומ"ש מפדיון, וצ"ל
דלכתחלה דוקא קאמר שיתן בב"א למצוה
מן המובחר אבל בדיעבד אפשר שיצא
בנתינתו לחצאין, א"כ נ"מ לענין דינא
דבפדיון נמי היינו דוקא בדיעבד כלשון
הברייתא אבל לכתחלה צריך ליתן בב"א".

רי"פ פערלא לרס"ג מ"ע ז (צב, ג) "וכדתנן
במתניתין דשקלים שם דבעינן שתהא יד
כולם שוה עיי"ש. ועיי" מש"כ לקמן (מצוה
כ') בענין זה. אבל קרא דהדל לא ימעיט
ודאי קשה טובא לכאורה למה לי. ותיפוק
לי משום אזהרת בל תגרע. ולכן נראה
דקרא אתי לומר דחייב ליתן מחצית השקל
בפעם אחת. ואף אם דל הוא ואין ידו משגת
ליתנו בפעם אתת. לא יאמר אתן היום מעט
ואחר ימים מעט עד תשלום מחצית השקל.
דמשום אזהרת בל תגרע ליכא כיון דדעתו
להשלים כולו. קמ"ל קרא דאף הדל לא
ימעיט ממחצית השקל בפעם אחת.

וראיתי להרמב"ם ז"ל (בפ"א מהלכות
שקלים ה"א) שכתב כן וז"ל ואינו נותנו
בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא
נותנו כולו בפעם אחת כאחד עכ"ל. ולא
הערו המפרשים מקורו מנ"ל הא. לבד זה
מצאתי להרב המבי"ט ז"ל בקרית ספר שם
שכתב עלה. וז"ל ואינו נותנו מעט אלא כולו
כאחד דכתיב לא ימעיט ממחצית השקל.
דאי למימר שיתן חצי שקל. הוה סגי
למכתב יתן חצי שקל. וקאמר לא ימעיט
דרוצה לומר אפ"י בנתינה לא ימעיט
ממחצית השקל עכ"ל עיי"ש. אבל אין
דבריו ז"ל מספיקים. דאי לא הוה כתיב
אלא שיתן חצי שקל לא הוה שמעינן מיני
אלא דחיובא רמיא על כל אחד ליתן מחצית
השקל ולא יצא ידי חובתו בפחות מזה.
אלא דמ"מ אם דל הוא ואי אפשר ליתן חצי
שקל ומ"מ חפצה נפשו ליתן רביעית השקל
או פחות מזה. כפי מה שהשיגה ידו כדי
שיהי' לו חלק מעט כפי כוחו בקרבנות

הערה 33), י"ל דממעט נתינת חתיכות מטבע זה עד שיצטרפו למטבע שלם.

או - מכיון שהרמב"ם הביא גם הפסוק "ונתנו איש כופר נפשו" להודיע (גם) גדר מצות נתינת מחצית השקל דהגברא, שהוא כופר נפשו, הרי נמצא דכאשר נותנו בפעמים רבות חסר לא רק בקיום "זה יתנו (דהחפצא), אלא גם בהקיום ד"יתנו איש כופר נפשו" - הנתינה דהגברא.

51) ראה צפע"נ מהד"ת ב, ג "וכבר כתבתי בזה בח"א במה פליג הראב"ד על רבינו ז"ל, עוד י"ל דפליגי היכי דנתכוין לכתוב שם שדי אך לא גמרו ע"י איזה סיבה דהראב"ד ס"ל דאסור למוחקו וזה תליא בהך דמנחו ד"ח גבי כלי שרת אין מקדשי אלא מלאי וס"ל לר' יוסי דזה רק אם לא נתכוין להשלים אבל אם נתכוין להשלים ראשון קדוש', ובדברי רבינו בהל' פסולי המוקדשין פ"ג הל' כ' מחלק שם בין כלי שרת דשם אינו מקדש אף בשדעתו להשלים ובמידה של קודש אז אם דעתו להשלים נתקדש אותו ראשון ור"ל היכי דהשיעור הוא עצם לא מחמת הצטרפות אז פחו מהשיעור אינו כלום וע' בזבחים ד"פ אם מצטרפים להזאות ובמה שכתב רבינו בפ"א מה' שקלים דצריך ליתנו בבת אחת, ע"ש במה שכתבתי בח"א."

ע, ג "והארכתי בזה דר"ל דדי אם השלים במוצ"ש דהיינו שהתחיל לכתוב קודם בין השמשות והשלים במוצאי שבת אבל לא השלים לא דס"ל דזה אינו דבר מצטרף ח"ו רק עצם פשוט ואינו מתחלק ובאמת נראה לי דזה ג"כ כונת הגמ' במגילה ד"ז ע"א גבי למפרע דלא דיליף לה מקרא דיהי שם כו' ע"ש ברש"י ור"ל ג"כ דשלא כסדרן בשם פסול ולכך מבו' בירוש' פ"ה דברכות ולקמן בהל' תפילין פ"א הט"ו דהכותב את השם אסור להפסיק בשעת כתיבה ע"ש הטעם משום כונה ובאמת הטעם דהוי מציאות אחת וא"א לחלק וע"י במ"ש רבינו לקמן בהל' שקלים פ"א גבי שקל דצריך ליתנו בבת אחת."

צבור. הוה סד"א שיקבלו ממנו. אע"פ שאינו יוצא בזה ידי חובת המצוה של מחצית השקל. קמ"ל קרא דהדל לא ימעט דפחות ממחצית השקל אין מקבלין. אבל ודאי אם רוצה ליתן מחצית השקל שלם אלא דאינו יכול ליתנו כאחד בפעם אחת ורוצה ליתנו מעט מעט. אכתי לעולם אימא לך דשפיר דמי. אבל לפמש"כ שפיר הכריח הרמב"ם ז"ל דאפי' בכה"ג אין מקבלין. ועכ"פ מוכרח מזה דכל שאפשר לו להשלים ועל דעת כך הוא עושה לית בי' איסורא דבל תגרע."

עשה כ' (קמח, ג ואילך) "הן אמת דלפמש"כ הרמב"ם (בפ"א מהלכות שקלים ה"א) וז"ל ואינו נותנו בפעמים רבות. היום מעט ולמחר מעט. אלא נותנו כולו בפעם אחת כאחד עכ"ל עיי"ש. ולא הערו נושאי כליו מקורו. אלא שראיתי להרב המבי"ט ז"ל (בקרית ספר שם) שביאר טעמו. וז"ל ואינו נותנו מעט אלא כולו כאחד. דכתיב לא ימעט ממחצית השקל. דאי למימר שיתן חצי שקל. הוה סגי למיכתב שיתן חצי שקל. וקאמר לא ימעט דרוצה לומר אפי' בנתינה לא ימעט ממחצית השקל עכ"ל עיי"ש. ולפי מה שביארנו אין דבריו מוכרחין כמבואר.

ועכ"פ לפ"ז אתי שפיר מה שהקשינו דתיפוק ל"י מלאו דבל תגרע. דאפשר לומר דנפק"מ היכא דדעתו להשלים אח"כ. ורוצה ליתן בפעמים רבות עד שישלים לשיעור מחצית השקל. היום מעט ולמחר מעט. דמשום בל תגרע ליכא. ואשמעינן קרא דהדל לא ימעט. דהכא קפיד קרא שיתן מחצית השקל כולו בפעם אחת כאחד. ואפשר דזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל. ומכאן הוא שהוציא דין זה ודלא כהמבי"ט. וכבר העליתי כן לעיל במצות ציצית עיי"ש."

50) ואף שזה נכלל כבר בהלימוד ד"זה יתנו", דמכיון שצריך ליתן מטבע כסף הרי בדרך ממילא א"פ להיות נתינה לחצאין (ולהעיר שבמנין המצות וכן בפיה"מ שקלים הביא רק הכתוב זה יתנו, כנ"ל

שהשקלים צורך קרבנות הן אבל מצוה שהוא רק חובת הגוף ואין בו סרך קנין מה בכך שחבירו נתן בעדו" עיי"ש בארוכה.

53) וצע"ק אריכות לשון הרמב"ם שם בהשלילה "ואינו נותנו בפעמים רבות (ומוסיף) היום מעט ולמחר מעט", ואולי הם ב' ענינים ובסדר ד"ז ואצ"ל זו".

ולכאורה כצ"ל (זו ואצ"ל זו) גם במש"כ "כולו כאחת בפעם אחת" אף אם נפרש (דלא כבפנים, אלא) שניהם בהנתינה דגברא. ולהעיר מהגירסא ברמב"ם (פרענקל) "פעם אחת". ואכ"מ.

***53) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ד "ארבעה גופים הללו שהם אש ורוח ומים וארץ הם יסודות כל הנבראים למטה מן הרקיע. וכל שיהיה מאדם ומבהמה ועוף ורמש ודג וצמח ומתכת ואבנים טובות ומרגליות ושאר אבני בנין והרים וגושי עפר הכל גלמן מחבר מארבעה יסודות הללו. נמצאו כל הגופים שלמטה מן הרקיע חוץ מארבעה יסודות האלו מחברים מגלם וצורה. וגלם שלהם מחבר מארבעה יסודות האלו. אבל כל אחד מארבעה היסודות אינו מחבר אלא מגלם וצורה בלבד" עיי"ש בארוכה.**

54) עד"ז יש להסביר גם בפ"י הגו"א פרשתנו (בתי' הא') במה שהוצרך להראותו מטבע של אש דוקא, ואכ"מ.

55) להעיר מזית רענן ליל"ש שם.

56) להעיר מצפע"נ לרמב"ם שם ה"ג וה"ה: וזהו מה דאמרינן בירושלמי דשקלים כו' ר"ל שני דברים אחד דדוקא כזה ר"ל כמשקלו וגם מטבע ונ"מ דאם יפחת כו' וז"ל שם: "וזהו מה דאמרינן בירושלמי דשקלים הובא בתוס' מנחות ד' כ"ט וחולין ד' מ"ב כמין מטבע של אש הראה הקב"ה למשה כו' ר"ל שני דברים אחד דדוקא כזה ר"ל כמשקלו וגם מטבע ונ"מ דאם יפחת אינו יכול ליתן פחות ואם יוסיפו צריך ליתן לפי ההוספה".

52) וזה שמצינו לדעת הרמב"ם (רפ"ג דהל' שקלים) דשנים נותנין שקל אחד על שניהם וז"ל שם: "חציי השקלים הכל צריכין להן כדי שיתן כל אחד ואחד חצי שקל שהוא חיב. לפיכך כשהיה אדם הולך אצל השלחני ומצרף שקל בשני חצאין יתן לו תוספת על השקל. ואותה התוספת נקראת קלבון. לפיכך שנים שנתנו שקל על שניהם חיבין בקלבון",

הרי א) כתב "שנים שנתנו על שניהם חיבין בקלבון" ולא כ' "שנים נותנין שקל על שניהם".*

ב) ועיקר: י"ל ד(לדעת הרמב"ם) גם אז נחשב שכ"א נתן מטבע מחצית השקל, וזהו הטעם לחיוב נתינת "קלבון", דלפי שחיבין ליתן מטבע מחצית השקל כסף, לכן כשנותן שקל (על שניהם), בכדי שיקיים מצות נתינת מחצית השקל צריכין (השולחני או הגזבר המקבל) להחליף השקל על ב' חצאי שקלים וזה ניתן להקדש (שרק אז נחשב נתינתו לקיים המצוה ד"זה יתנו") וממילא חיבין ב"קלבון".

וראה רמב"ם שם ה"ו "הנותן שקל להקדש כדי שיחשבו לו מחצית השקל שהוא חיב בה ויטל חצי שקל ממה שנגבה מן האחרים חיב שני קלבונות. שאלו היה השקל כלו לשקלים היה חיב קלבון אחד".

(* להעיר משו"ת חמדת שלמה יו"ד סי' לב "וכן בשקלים פירש"י בכתובות (דך ק"ח) בשוקל לו את שקלו ששכר מצוה על הנותן, ובדבר שהוא זכית אין חילוק בין עשאו שליח או לא, וא"כ ודאי שחיסר מצוה, אך נראה דלא זו שחיסר מצוה אלא אפילו אינו פדוי כלל ולא דמי לשקלים דכשאחר שוקל שקלו פטור הוא מליתן שקלו דשאני שקלים שנתניתן הוא כדי שיהי לכל אחד מישראל חלק בקרבנות, וכיון שכבר נתן אחר בעדו וכבר יש לזה חלק בקרבנות שמעות האחר מועיל לקנות חלק בקרבנות דבכל דבר קנין מהני מעות אחר מדין עבד כנעני כמו בקידושין, וכיון שכבר יש לו חלק בקרבנות שוב אינו צריך ליתן שקלו,

62) **סנהדרין לט, סע"א** "א"ל בנורא טביל דכתיב כי הנה ה' באש יבא ומי סלקא טבילותא בנורא א"ל אדרבה עיקר טבילותא בנורא הוא דכתיב וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים".

63) **להעיר, דמים עצמם אפשר שיקבלו טומאה, משא"כ אש. וראה ברכות כב, א: מה אש כו' "תניא, רבי יהודה בן בתירא היה אומר, אין דברי תורה מקבלין טומאה. מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה בן בתירא. אמר ליה, בני, פתח פיך ויאירו דבריך, שאין דברי תורה מקבלין טומאה, שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה', מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה".**

64) **ראה זבחים צו, א** "אלא קדירות של מקדש אמאי (אמר רחמנא) ישברו נהדרינהו לכבשונות א"ר זירא לפי שאין עושין כבשונות בירושלים".

ובתוד"ה אלא שם "תימה מאי קשיא ליה הא טעמא דשבירה לאו משום בליעה הוא אלא גזירת הכתוב אי שבירה ליה דתלאו באויר תנור טעון שבירה אע"ג דליכא אלא בישול בלא בלוע ור"ת היה אומר דכשהוסקו נעשו ככלים חדשים תדע דאמרינן בכולה הש"ס (פסחים ל: ע"ז לג:): התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם ואמאי הרי יוצא מידי דופיו ע"י החזרת כבשן אלא ודאי כשהוסקו נעשו ככלים חדשים וחשיבי כלים אחרים דפנים חדשות באו לכאן ואע"ג [דלגבי] טומאה כלי חרס טעון שבירה ואמרינן (כלים פ"ה מ"ז) תנור חולקו לשלשה כדכתיב תנור וכירים יותץ ולא אמרינן אמאי יותץ והלא כשמסיקו לאפות בו זו היא טהרתו דחשיב ככלי אחר וכן תנור שהסיקו בקליפי ערלה דאמרינן (פסחים דף כו:): חדש יותץ אמאי לא דמי כלי חרס לתנור דכיון דתנור תשמישו ע"י היסק לא חשיב פנים חדשות ושמא אף בתנור אם היה מסיקו בפנים ובחוץ כעין תחילת עשייתו כשהיוצר עושהו נותנו בכבשן אפשר שזה היה מועיל מיהו קשה מהא דאמרי' בסוטה פרק היה מביא (סוטה דף טו:): גבי

וראה מכתבי תורה מכתב פט "מ"ש מירושלמי סנהדרין שם מחמת הבנין אבל חינוך ודאי דחי וכמו קרבן נשיאים ושל שלמה וכמבואר במ"ק וכ"מ וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בהל' מעה"ק ורק בית שני לדין ס"ל דלא דחי מחמת דרק זכר בעלמא וזה שינה הרמב"ם שם בלשונו ומנחות דמ"ה ס"ל דזה אי"ה ליהמ"ש ובאמת הגדר של אש שכתב רש"י ותוס' בכ"מ הארכתי בזה ר"ל דזה עצם לא הכשר וכ"מ שיאמר של אש מטבע של אש ארון של אש דלעצם הדבר לא בשביל מציאות אחר וגם נ"מ במ"ש גבי אם הם מציאות בפ"ע ע"י מנחות דט"ז ע"ב גבי הולכה ואכמ"ל עיי"ש בארוכה.

57) **גירסת השיטה מקובצת שם כנ"ל הערה 19.**

58) **להעיר על חילוקי הסוגיות בהא דר"מ שהראה לו כמין מטבע של אש: בירושלמי שקלים הובא לענין החפצא דמחצית השקל (בחיוב קלבון), איזה מטבע צריך ליתן (ראה קרבן העדה שם ובמפרשים); במדרשים הנ"ל (הערה 2) - לענין הכפרה בהמשך לתמיהת משה מי יוכל ליתן כופר נפשו.**

59) **לדעת התוס'. משא"כ לדעת רש"י (בפירושו עה"ת), שס"ל שהוא כפשוטו "זה יתנו" להודיעו הדין בהחפצא דמחצית השקל. ולהעיר דעפ"י פי' הא' דרש"י כל המשך הפרשה מדבר רק במחה"ש בשביל מנין בנ"י אלא ש"מהמנין הזה נעשו האדנים". ואכ"מ.**

60) **ע"ד "בעליו יומת. אם כופר יושת עליו ונתן פדיון נפשו גו" (משפטים כא, כט"ל "ואם שור נגח הוא מתמל שלשם והועד בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת: אם כפר יושת עליו ונתן פדיון נפשו ככל אשר יושת עליו").**

61) **להעיר מצפ"נ הל' תשובה שם: ב' ענינים להסיר הטומאה, ולטהרה, וב' ההסברות בזה. ואכ"מ.**

העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם")

וז"ל בתוס': "וא"ת תיפוק ליה דחזינן להו דמידייתי והיינו אחר הגעלה דאי לפני הגעלה שאר כלים נמי מידייתי וי"ל דלעולם מיירי קודם הגעלה וכמו שפ"ה בע"ז (דף לד.) דמידייתי בחוץ וכיון דמידייתי מבחוץ בלעי טפי וא"ת והלא יוצא מידי דופיו ע"י כבשונות דבזבחים בפי דם חטאת (זבחים דף צו. ושם) פריך וליהדרינהו לכבשונות ואמאי קדירות במקדש ישברו ומשני לפי שאין כבשונות בירושלים הא יש כבשונות שרו בחזרה לכבשונות וכן לעיל אמר (אבל) קדירה לא דלמא חייס עלה הא לאו הכי שרי קדירות בהיסק מבפנים וכן אמר אי מליא גומרי שפיר דמי

ואור"ת דזה לא חשיב יוצא מידי דופיו דכיון שהסיקו נעשה ככלי חדש שכן דרך כלי חרס כשעושין אותו נותנו אותו בכבשן להסיקו וא"ת והיכי מייתי ראייה מדכתיב ישבר דילמא גזירת הכתוב הוא דאפי' תלאו באויר התנור בעי התם רבא בר חמא אי קפיד רחמנא אבישול בלא בלוע או לא וי"ל דלכלי נחושת מועיל שטיפה ומריקה אפילו בבישול ובלוע א"כ מה שהקפיד בכלי חרס אבישול בלא בלוע היינו לפי שעשאו כבישול וכבלוע ולר"ת יש להקשות תנור שנטמא אמאי חולקין לשלשה כיון דחשיב כאחד ליעבד ליה היסק ותו לא ונראה לרשב"א דמיירי בקדרה שאין דרכה להסיק כשמחזירין אותה לכבשונות אז פנים חדשות באו לכאן אבל תנור כל שעה ושעה מסיקו מבפנים ולא כפנים חדשות דמי וצריך שבירה".

רא"ש שם (פ"ב ס"ז) "אבל קדירות אפי' מלינהו גומרי אסירי משום דחייס עלייהו דילמא פקעי ולא עביד להו היסיקא שפיר. אבל אם הוחזרו לכבשן ונתלבנו כתב רבינו אבי העזרי ז"ל יש אומר שאין מועיל לקדירות ליבון על ידי החזרת כבשונות דחייס עלייהו דילמא פקעי ולא מלבין להו שפיר וכן כתב זקני רבינו אב"ן ז"ל. ושגגה היא בידם דלא אמרו חכמים כן אלא היכא דמתלבן מבחוץ ולא מבפנים. אי נמי ע"י

פיילי של חרס חדשה (וגבי כלי חרס של מצורע) אמר רבא לא שנו אלא שלא נתאכמו אבל נתאכמו פסולין מ"ט דומיא דמים מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנה בעי רבא נתאכמו והחזירן לכבשן ונתלבנו מהו מי אמרינן כיון דאיידחו איידחו או דלמא כיון דהדור הדור ולא פשיט מינה מידי ומאי תיבעי ליה הא אמרינן פנים חדשות באו לכאן וככלי חרס [חדש] דמי ושפיר הוי האי כלי דומיא דמים שלא נשתנו

ועוד קשה הא אפי' בחולין קי"ל פסחים (דף ל:) התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם מנא לן דמחטאת ליכא למילף דהתם גזירת הכתוב כדפירש אם תמצא לומר דבישול בלא בלוע טעון שבירה ונראה לפרש דמאחר שהתיר הכתוב כלי נחשת במריקה ושטיפה ובכלי חרס לא התיר ש"מ דטעם משום בליעה הוא דזה יוצא מידי דופיו וזה אינו יוצא מידי דופיו ובישול בלא בלוע טעון שבירה בזה סברא לומר לפי שהחמיר בו הכתוב לחושבו כבלוע ודוקא בהגעלה אינו יוצא מידי דופיו אבל בהחזרת כבשונות יוצא וא"ת למה הצריך הכתוב שבירה דלא שייך למימר על הכתוב דלמא חייס ולא שאין עושין כבשונות בירושלים ויש לומר חידוש הוא שהתירו הכתוב בשבירה דהוה אמינא דלא מהניא שבירה כיון דעדיין טעם חטאת בחרס דצריך שיהא הטעם בטל מן העולם כמו בכלי נחשת שעשו בו מריקה ושטיפה אבל הא פשיטא דכ"ש החזרת כבשונות דמהניא טפי ולא כספרים דגרסי הכא קדירות של מקדש אמאי אמר רחמנא ישברו ליהדרו לכבשונות דמשמע דפריך אקרא מדקאמר אמאי אמר רחמנא".

תוד"ה התורה (פסחים ל, ב "בעו מיניה מאמימר, הני מאני דקוניא, מהו לאישתמושי בהו בפסחא? ירוקא לא תיבעי לך דודאי אסירי. כי תיבעי לך אוכמי וחיורי, מאי, והיכא דאית בהו קרטופני, לא תיבעי לך, דודאי אסירי. כי תיבעי לך דשיעי, מאי, אמר ליה, חזינא להו דמידייתי, אלמא בלעי, ואסירי. והתורה

יתבקע ויוציאנו מן התנור טרם שיתלבן יפה יפה עד שיהיו ניצוצות ניתזים ממנו אבל אם מחזירו לתוך כבשן מלא אש שמצרפין בו כלי חרס חדשים הרי זה מותר להשתמש בו בפסח דכיון שמכניסין להיסק גדול כזה בודאי אינו חושש עליהם אם יתבקעו".

65) לא רק קרבנות היחיד חטאת ואשם כו' כ"א גם בקרבנות צבור - ראה שבועות בתחלתה. וראה סהמ"צ להצ"צ (דרך מצותיך) מצות עגלה ערופה "הנה גם הוא הי' בא על העוונות שבמזיד (כדתנן פ"ק דשבועות על שאר כל עבירות שבתורה הקלות והחמורות הזדונות והשגגות כו' תשובה ושעיר המשתלח מכפרים) ולא הי' בא לכפר החטא ממש רק להסיר (ומ"ש במשנה מכפרין היינו עם התשובה שהתשו' מכפרת והשעיר גורם הסרת הקטרוגים) הקטרוגים מכל ישראל שהם עריבים זה על זה כנ"ל. ולכך שניהם לא היו קריבים ע"ג המזבח כי אינן שייכים שם כלל מאחר שאינן באים לכפרה*, אדרבה היו צריכים לשולחם אל מקום הטומאה מדור החיצונים"

(ובציונים לשם) "כמבואר באגה"ק (סי' כ"ח) המתחיל למה נסמכה פי' מרים כו' שהשגגות הן מהתגברות נפש הבהמית שמנוגה כמ"ש בלק"ת פי' ויקרא ולפיכך מכפרים עליהם הקרבנות שהן בחיי העלאת מ"ן מנפש הבהמית שמנוגה, משא"כ הזדונות שהם מגי' קליפות הטמאות שלמטה מטה מנוגה אין הקרבן והעלאת מ"ן מנוגה מכפר עליהם אלא ע"י המשכת מבחי' נוצר חסד כו' ע"כ הג"ה".

66) ורק שעיר המשתלח מכפר על כריתות ומיתות ב"ד (שבועות שם בסוף המשנה).

רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ב "שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל שנאמר (ויקרא טז כא) "והתודה עליו את כל עונת בני ישראל". שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה, הקלות והחמורות, בין שעבר בזדון בין שעבר בשגגה, בין שהודע לו בין שלא הודע לו, הכל מתכפר

מילוי גומרי דחייש לפקיעה אבל כשמחזירין לכבשן מתלבן מבפנים ומבחוץ כי השלהבת עולה לו בכל צדדין ולא פקעה וכן מוכח בפרק דם חטאת (דף צו א) דפריך וליהדרינהו לכבשונות ומשני אין עושין כבשונות בירושלים".

טור או"ח סי' תנא "קדירות של חרס שנשתמש בהן חמץ כל השנה אפילו אותן שעושין בהם דייסא ומיני קמחין משפשפן היטב בענין שלא יהא חמץ ניכר בהן ומותר לשהותן לאחר הפסח להשתמש בהן בין במינו בין שלא במינו ומצניען בפסח במקום צנוע שאין רגיל לילך שם כדי שלא יבא להשתמש בהם בפסח וטוב לסוגרן בחדר ולהצניע המפתח אבל היסק שיסיקם באש אינו מועיל בהן ולא לשום כלי חרס שנשתמש בהן בחמין אפילו שלא ע"י האור אלא שעירה לתוכם רותחין ואפילו אם ימלאום גחלים דחיישינן דילמא חייס עליהו שמא פקעי ולא עביד להו הסקה מעלייתא ואם החזירן לכבשן ונתלבנו כתב אבי העזרי י"א שגם זה אינו מועיל דחיישינן שמא חייס עליהו"

ובב"י שם "ואם החזירן לכבשן כתב אבי העזרי שגם זה אינו מועיל וכו' עד קודם שיתלבנו הכל בפסקי הרא"ש בפרק כל שעה והגהות מיימון בפ"ה כתבו כל דברי ראב"ה וכן פסקו התוספות דבחזרת כבשונות מתלבן בפנים ובחוץ ופנים חדשות באו לכאן".

שו"ע שם סוס"א "ואפילו אם ימלאום גחלים דחיישי' דלמא חייס עליהו שמא פקעו (פי' שמא יתבקעו) ולא עביד להו הסקה מעליא ומיהו אם החזירן לכבשן שמצרפן בו כלי חרש חדשים מותר דכיון שמכניסין להיסק גדול כזה ודאי לא חייס עליהו דילמא פקעי אבל לתנורים שלנו לא",

ואדה"ז ס"ט "ואפילו אם רוצה להסיקו מבפנים ומבחוץ כגון שמכניסו ריקן לתוך התנור מלא אש ששלהבת עולה מכל צדדי הכלי ומלבנו יפה מבפנים ומבחוץ אין זה מועיל כלום גזירה שמא יחוס עליו שלא

וכדמוכח ממש"נ (פרשתנו ל, טז) "ולקחת את־כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על־עבדת אהל מועד והיה לבני ישראל לזכרון לפני יהוה לכפר על־נפשתיכם" "ולקחת את כסף הכפורים גרו' ונתת אותו על עבודת אהל מועד גו'".

72) ראה לקו"ש ח"ג ע' 923 ואילך [אינו נעתק מפני האריכות]. וש"נ.

73) פרש"י תצוה כט, א "וזה הדבר אשר־תעשה להם לקדש אתם לכהן לי לקח פר אחד בן־בקר ואילם שנים תמימם" ד"ה פר אחד: לכפר על מעשה העגל שהוא פר.

73) להעיר מפרש"י חוקת יט, כב "וכל אשר־יגע־בו הטמא יטמא והנפש הנגעת תטמא עדהערב" ד"ה פרה: משל לבן שפחה שטנף פלטין של מלך, אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל.

74) תרומה כה, ב "דבר אל־בני ישראל ויקחו־לי תרומה מאת כל־איש אשר ידבנו לבו תקחו את־תרומתי".

75) ויקהל לה, ה "קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת".

וכן ה' בפועל "כל נדיב לב הביאו גו' (שם, כב) "ויבאו האנשים על־הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת וכומז כל־כלי זהב וכל־איש אשר הניף תנופת זהב לה"("),

ועד - שהמלאכה היתה דים גו' והותר (שם לו, ז) "והמלאכה היתה דים לכל־המלאכה לעשות אתה והותר".

76) ויקרא א, ג "אס־עלה קרבנו מן־הבקר זכר תמים יקריבנו אל־פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני ה'".

פרש"י שם ד"ה יקריב אתו: מלמד שכופין אותו, יכול בעל כרחו, תלמוד לומר "לרצונו", הא כיצד? כופין אותו עד שיאמר רוצה אני

בשעיר המשתלח. והוא שעשה תשובה. אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות. ומה הן הקלות ומה הן החמורות. החמורות הן שחיבין עליהם מיתת בית דין או כרת. ושבועת שוא ושקר אף על פי שאין בהן כרת הרי הן מן החמורות. ושאר מצות לא תעשה ומצות עשה שאין בהן כרת הם הקלות".

67) ראה ירושלמי ותנחומא שבהערה 43. ובמדרשים הנ"ל הערה 2. ולגירסת השטמ"ק מפורש הוא בתוס' מנחות (כנ"ל הערה 28).

68) ועפ"ז יובן מש"כ בתוס' חולין שם "הראהו הקב"ה להבחין היטב ולהודיע לישראל", דלפי פשוטו אינו מובן: מה צריך "להבחין היטב ולהודיע לישראל"?

וע"פ הנ"ל יומתק, שהראהו הקב"ה להבחין היטב גדר ותוכן הכפרה דמחצית השקל, שענינו (מטבע של) אש שנעשה מציאות חדשה.

ועדיין אינו מובן לכאורה: זה שענינו הוא "כופר נפשו" (ולא רק כפרה דקרבנות) הרי ידע גם לפני"ז "אלא שתמה על הדבר מה יוכל ליתן כופר נפשו", והיינו איך זהו כופר נפשו ומה נתחדש לו בזה ש"הראהו מטבע של אש"? ויובן ע"פ המבואר לקמן בפנים.

ולפי הנ"ל דהראהו הקב"ה מטבע של אש ענינו להראותו גדר החפצא דמחצית השקל מובן בפשטות "להבחין היטב" במטבע של אש, כנ"ל בארוכה.

69) להעיר גם מתיב"ע עה"פ (הובא לעיל הערה 2).

70) שם הערה 2.

71) לשון במדב"ר שם. ועד"ז? (בשינויים קלים) בשאר מקומות הנ"ל.

*71) שהרי הפרשה דמחה"ש דפ' כי תשא "ונתנו איש כופר נפשו" נאמרה לאחרי שנצטוו (בפ' תרומה) "ועשו לי מקדש גו'",

80) וידוע השקו"ט במש"כ בתוספתא שקלים שם דממשכנין כיון דהוי כפרה, והרי חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותם. וראה בארוכה צפע"נ לרמב"ם שקלים שם ה"ט [נעתק לעיל הערה 41], וש"נ.

81) ראה לקו"ש ח"ח ע' 131 "סיאיז אבער נאך אלץ ניט מובן: ווי איז שייך אז דער שכל זאל זיין מצד קב"ע - שכל און קב"ע זיינען דאך צוויי הפכים? אויף דעם קומט דער ענטפער "זאת חקת התורה", אז דאס איז א "חקיקה מעבר לעבר" וואס דערנעמט דעם גאנצן מהות פון אידן דורך און דורך: ווען אן ענין איז חקוק אין א מענטשן אין דער דוגמא ווי אותיות החקוקות באב"ט, ד. ה. עם איז טאקע א חקיקה אין אים (ניט ווי אותיות הכתיבה וואס זיינען געשריבן אויף דעם קלף) אבער עס דערלאנגט ניט ביז זיין עצם ממש - דאן, איז כשם ווי דער ענין הנחקק דערנעמט ניט זיין גאר טיפע פנימיות, אזוי ווערט ער אויך ניט איינגעקארבט אין זיינע חיצוניותדיקע כחות. אבער קב"ע, וויבאלד ער איז חקוק ביי א אידן מעבר לעבר - ד. ה. אין זיין גאנצן עצם, דערפאר קומט ער אויך אין די כחות הכי חיצוניים, ווייל אלע כחות פון מענטשן זיינען דאך שייך צו זיין עצם. און דאס מיינט "חקיקה מעבר לעבר"; פון זיין טיפסטער פנימיות ביז צו זיין ווייטסטע חיצוניות", וש"נ.

82) רע"מ צו כט, רע"ב "נשמה דשלטא ביומין דחולא, על עבד יי, איהי מכסא הכבוד. כמה דאוקמוה מארי מתניתין, כל הנשמות גזורות מתחת כסא הכבוד. ורוח דשלטא ביומי דחול, על עבד יי, איהי מעבדא דמלכא מטטרו"ן, כליל שית סדרי משנה, ואיהי שש מעלות לכסא".

נשא קכג, ב "אם כן חוטמא למאי נפקא מניה. (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים, דא איהי דיוקנא דעל בר נש, דאתמר ביה (בראשית כח) ויחלוס והנה סלם. סלם ודאי איהי נשמת חיים, כרסייא לשם ידו"ד דאיהו היראה והאהבה התורה והמצוה ובה שריא, והאי כרסייא, מנה גזורות כל

מתו"כ "מה ראית לומר? עולה בעולה, שהוא שם אחד; עולה בתמורה קרבה עולה; עולה בחולין שיכול להקדיש החולין ולעשותה עולה. יקריב אותו, מלמד שכופין אותו; יכול על כרחו, תלמוד לומר לרצונו. כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני".

ר"ה ו, א "ועשית אזהרה לב"ד שיעשוד למה לי מיקריב אותו נפקא דתניא יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו ת"ל לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". וש"נ.

77) רמב"ם הלכות שקלים שם ה"ט "באחד באדר משמיעין על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו. ויהיה עתיד לתן. בחמשה עשר בו ישבו השלחנים בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל מי שיתן להם יקבלו ממנו ומי שלא נתן אין כופין אותו לתן. בחמשה ועשרים בו ישבו במקדש לגבות. ומכאן ואילך כופין את מי שלא נתן עד שיתן. וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו ולוקחין עבוטו בעל כרחו ואפלו כסותו". וש"נ.

78) נסמן לעיל הערה 76.

79) ספ"ב דהלכות גירושין "מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש. בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתב הגט והוא גט כשר. . ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד עכו"ם בין ביד ישראל. שאין אומרין אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחיב בו מן התורה לעשותו כגון מי שהכה עד שמכר או עד שנתן. אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה והכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העברות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו".

נשמתין דישראל, ואיהי דיוקנא על רישא דבר נש". **ועוד** .

83) ראה אלשיך עה"פ "ובזה נבא אל כוונת ר"מ מלמד כו' והוא כי הוקשה לו מלת זה שהוא כמורה באצבע שאם להורות השיעור אינו מתייחס להוראה באצבע רק להודעת שיעור ע"כ אמר מלמד שהראהו וכו' מתחת כסא הכבוד והוא כי מה שנתקשה משה הוא איך יתכן שכופר נפש חצובה מתחת כסא הכבוד שלא תסולה כסף מחירה שיותן כופרה במחצית שקל כסף ע"כ מה עשה הוא יתב' הראהו כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד ממקום יציאת הנשמות לו' לא יעלה על דעתך שמטבע כסף גשמי אני מעלה עליהם שאני מקבל כ"א כאלו אש מתחת כ"ה הם נותנים לי שהוא כאלו את נפשם שהוא אש מתחת כ"ה יתנו לי וז"א כזה יתנו כזה שהוא אש רוחני מכ"ה יתנו כי כל אחד נפש הוא מקריב ע"י תשובה בכוונת קחת אותי שאדור ביניהם" עיי"ש בארוכה. **ועוד**.

84) ראה קונטרס העבודה פ"ה (ע' 32 ואילך) "אמנם בבחי' יחידה שבנפש א"א לומר שאינו פועל על חומריות הנה"ב, דודאי בהתגלות בחי' יחידה שבנפש ה"ז פועל על הנה"ב להפוך עצם מהותו מההיפך אל ההיפך . . שהרי הי' אצלו התגלות עצם הנשמה ממש וזה בודאי פועל על נפשו הבהמית הטבעית לשנותה ולהפכה לגמרי וכמו שפועל בו עצם המס"נ שיהרג על קדה"ש שהנה"ט מצ"ע רוצה רק לחיות" עיי"ש בארוכה.

85) ראה עד"ז לקו"ש ח"ו ע' 38 ואילך [אינו נעתק מפני האריכות].

86) לקו"ת מסעי פט, ד "אך כל המסעות היו על ידי משה ואהרן כי משה הוא יסוד אבא כי הנה החכמה היא בחינת אין והבינה היא בחי' השגה ויש וכדי שיתייחדו ויתחברו הוא ע"י יסוד אבא שהוא הארה והשפעה מבחי' אין דחכמה בבינה. ולא עצם מהות אבא ממש רק כמו טפת אבא וכמו בריקת וסקירת השכל. והמשכה זו צ"ל בתמידות כדי להחיות העולמות כמאמר

המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית לכן נקי משה לשון הוה גם דלה דלה לנו שעיקר המשכתו הוא לנו להחיות העולמות לכן נקי משה שושבינא דמלכא שממשיך אור א"ס המלובש בח"ע ואהרן הוא שושבינא דמטרוניתא שממשיך אור הבינה למל' שע"ז יהיה עליית המל' ממטה למעלה ע"י ה"ג דבינה. וזהו א' הר' כי הר' הוא בחי' מדות דבינה כו' ונמצא ע"י משה ואהרן נעשה יחוד דאו"א".

צב, רע"א "ולכן ויכתוב משה לפי שהוא מבחי' חכמה וירא ראשית לו כתב חותמו של הקב"ה אמת שהוא גילוי אור א"ס שבחכמה. והמשיך זה למטה להיות בהם כח לעלות אל ה' ממטה למעלה כי א"א היה להם להתעלות תחלה בעצמן כי אלמלא עוזרו כו". **ועוד**.

87) ראה תניא פל"ח "אך אעפ"כ אמרו תפלה או שאר ברכה בלא כוונה הן כגוף בלא נשמה פי' כי כמו שכל הברואים שבעוה"ז שיש להם גוף ונשמה שהם נפש כל חי ורוח כל בשר איש ונשמת כל אשר רוח חיים באפיו מכל בעלי חיים וה' מחיה את כולם ומהוה אותם מאין ליש תמיד באור וחיות שמשפיע בהם שגם הגוף החומרי" עיי"ש.

88) ראה תניא פמ"ב "אלא הענין הוא כי כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה כי הוא משבעה רועים הממשיכים חיות ואלהות לכללוי' נשמות ישראל שלכן נקראים בשם רועים ומשרע"ה הוא כללוי' כולם ונקרא רעיא מהימנא דהיינו שממשיך בחי' הדעת לכללות ישראל לידע את ה' כל אחד כפי השגת נשמתו ושרשה למעלה ויניקתה משרש נשמת משרע"ה המושרשת בדעת העליון שבי"ס דאצילות המיוחדות במאצילן ב"ה שהוא ודעתו אחד והוא המדע כו"י עיי"ש.

89) ויתירה מזו י"ל: וה שהאדם הוא במדרי' נמוכה כזו שאינו מרגיש כו' ואינו רוצה לקיים רצון העליון, זה גופא בא מלמעלה בכדז' לעורר בחי' משה שבו, ועי"ז לבוא ל"הראה . . מטבע של אש" -

גילוי עצם הנשמה, במשקלה - במחדו"מ שלו.

90) דלכאורה קרבנות ציבור הראשונים דלעת"ל יהיו ע"י שיחידים ימסרום לציבור יפה יפה (ר"ה ז, סע"א ואילך "תנ"ה קרבנות צבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה ויחיד שהתנדב משלו כשרין בלבד שימסרום לציבור, פשיטא מהו דתימא ליחוש שמא לא ימסרום לציבור יפה יפה קא משמע לן, ותנא דידן כיון דקתני אם הביא יצא לא פסיקא ליה".

רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח ה"ז "כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל צבור. ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה מוסרו לציבור ומתן. וכן כל כלי השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לציבור הרי הן כשרין. אף כל קרבנות הצבור שהתנדב אותן יחיד משלו כשרים ובלבד שימסרום לציבור" עד שיגבו מחה"ש.

91) נוסח נחם - ירושלמי ברכות פ"ד ה"ג "בט"ב צריך להזכיר מעין המאורע מהו אומר רחם ה' אלקינו ברחמיך הרבים ובחסדיך הנאמנים עלינו ועל עמך ישראל ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל העיר האבילה והחריבה וההרוסה והשוממה הנתונה ביד זרים הרמוסה ביד עריצים ויירשוה לגיונות ויחללוה עובדי פסילים ולישראל עמך נתת נחלה ולזרע ישורון ירושה הורשתה כי באש היצתה ובאש את עתיד לבנותה כאמור ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה".

92) זכרי' ב, ט "ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה".

(* ובמכש"כ מענין החטאים כו' כידוע בענין נורא עלילה על בני"א. ראה לקו"ש ח"ה ע' 66 ואילך "ע"פ הנ"ל איז פארשטאנדיק, אז אויך די ירידות אין וועלט און אין מענטשן וואס ווערן געשאפן דורך זיינע מעשים און לויט זיין בחירה חפשית - וויבאלד אז אויך זיי זיינען "ע"פ ההשגחה העליונה" ובמילא פירן זיי דאך צו א געוויסן תכלית - זיינען אויך זיי, די ירידות, א חלק פון דעם תכלית. און הגם אז מעשה החטא גופא איז דאך זיכער היפך רצון העליון - איז אבער דער מצב פון ירידה אין וועלט און אין מענטשן, וואס ווערט געשאפן דורכן חטא, ניט קיין זאך פון היפך רצון העליון, ד. ה. ס'איז ניט קיין ירידה אמיתית, נאר א חלק פון דער עלי' וואט קומט דורך איר" עי"ש בארוכה.

לקו"ש ח"ה ע' 6-395 "דער תיקון און עלי' פון א ירידה נוספת קען זיין נאר דורך א העכערן און טיפערן כח, ובמילא ווערט דורך דער הוספה בהירידה אויך אויפגעטאן א הוספה בהעלי' - איז עס אבער, לכאורה, נאר אן ענין פון "מכאן ולהבא", עס ווערט אויפגעטאן בשעת דעם גמר התיקון ועלי'; ווי איז אבער שייך צו זאגן, אז די ירידה (נוספת) איז בפנימיותה אן ענין פון עלי' - איז דער אמת אבער, ווי דער מיטעלער רבי איז מבאר בארוכה [מיוסד אויף דעם וואס שטייט אין מדרש אויפן פסוק "נורא עלילה על בני אדם", אז דאס וואס אדה"ר האט חוטא געווען בחטא עה"ד איז "עלילה נתלה בו"], אז דאס וואס "לפעמים גובר הרע דיצה"ר על האדם ויחטא" איז עס דערפאר וואס "מלמעלה הסיתו עליו היצה"ר להביאו לחטא זה"י עי"ש בארוכה. וש"נ.

נא לשלוח הערות או תיקונים ל: rabbimbrowd@gmail.com